



ROVVILTNEMND I REGION 3
Oppland



**Forvaltningsplan for rovvilt
i region 3 - Oppland**

Jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn

Mars 2012

Framsidedfoto: Jerv i Einbuggdalen, Dovre/Rondane. Foto: Arne J. Mortensen

Kontaktadresse: Fylkesmannen i Oppland (sekretariat for rovviltnemnda). Tlf 61266000

Innhold

1. Innledning	5
2.1 Mål i rovviltpolitikken	8
2.2 Nasjonalt fastsatte bestandsmål for region 3	8
2.3 Distriktpolitiske og landbruksfaglige rammer	10
2.4 Myndighets- og ansvarsfordeling	11
2.5 Generelt om fellingsregimene	12
3. Rovviltbestandene i region 3 (Oppland)	14
3.1 Bestandsovervåking	14
3.2 Bestandsutvikling	16
4. Beitebruk – omfang og tap	20
4.1 Bufe - omfang og geografisk fordeling	20
4.2 Tamrein - omfang og geografisk fordeling	24
4.3 Tap av husdyr på beite	26
4.4 Tap av tamrein	30
5. Rovvilt/hjortevilt og andre utfordringer	31
5.1 Frykt for rovdyr	31
5.2 Rovvilt/hjortevilt	31
6. Regionale mål, forvaltningsstrategier, tiltak og virkemidler	33
6.1 Geografisk differensiering i region 3	33
6.2 Mål og tiltak - rovvilt	37
6.3 Tiltak retta mot bufe og tamrein	41
6.4 Andre økonomiske virkemidler	48
6.5 Tiltak for konfliktreduksjon retta mot allmennheten	49
Vedlegg	50

1. Innledning

Dagens forvaltning av våre rovviltarter bygger på St.meld. nr. 15 (2003-2004) *Rovvilt i norsk natur* og Stortingets behandling av denne i *Innst. S. nr. 174 (2003 – 2004)*, samt Stortingets rovviltforlik fra 16. juni 2011 (Dokument 8: 163 S (2010-2011)).

Landet er delt inn i 8 forvaltningsregioner. Oppland er en egen forvaltningsregion; rovviltregion 3. Hver region ledes av en rovviltnemnd bestående av representanter i Fylkestinget. Rovviltnemnda har hovedansvaret for forvaltningen av rovvilt i sin region, **og at den nasjonale politikken om den to-delte målsettinga** gjennomføres.

Forvaltningsplan

En av nemndas oppgaver er å utarbeide en forvaltningsplan for rovvilt. Denne skal danne grunnlaget for rovviltnemndas og Fylkesmannens forvaltning av rovvilt i regionen, og gi størst mulig forutsigbarhet for alle berørte parter. Planen skal legge opp til en arealdifferensiert forvaltning, det vil si at hensynet til rovvilt og utnytting av utmarksressursene skal vektlegges forskjellig i ulike deler av regionen og eventuelt for ulike rovviltarter. Videre skal planen vise hvordan nemnda ønsker å fordele midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak, jf. prinsippet om arealdifferensiert forvaltning. Den skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler for å sikre en samordnet virkemiddelbruk som gir lavest mulig tap av rein og sau. Vektleggingen av arealdifferensiert forvaltning er forsterket i rovviltforliket (2011).

I rovviltmeldinga er det også sagt at det forutsettes at nemnda samarbeider med organisasjoner og kommuner i forbindelse med utarbeidelsen av planen. For å sikre både regionale og nasjonale målsettinger, vil samarbeid på tvers av regiongrensene være nødvendig.

Denne forvaltningsplanen er utarbeidet blant annet med bakgrunn i data fra overvåkningsprogrammet for rovvilt. Nemndas overordnede målsetting med planen er å gi retningslinjer for forvaltning av bestandene av rovvilt slik at de ligger **opp mot på** bestandsmålene i region 3 (Oppland). I tillegg skal planen gi retningslinjer for tiltak slik at tap av beitedyr til rovvilt blir minst mulige.

Felling av rovvilt

Jervebestanden reguleres gjennom lisensfelling, men nemnda mener at lisensfelling ikke har hatt tilstrekkelig bestandsregulerende effekt. I rovviltforliket går det fram at resterende kvote etter lisensfelling av jerv skal tas ut så langt det er mulig, der lisensfelling ikke gir tilfredsstillende uttelling. Direktoratet for naturforvaltning avgjør hvordan dette skal gjennomføres og beiteprioriterte områder **med stort skadepotensial vil skal** prioriteres for uttak.



Jerv felt under lisensfelling. Arbeidet med å effektivisere lisensfelling skal prioriteres Foto: Statens naturoppsyn

~~Det presiseres at lisensfelling vil~~ fortsatt skal være hovedvirkemiddelet for bestandsregulering av jerv, og at man ønsker å redusere bruken av hiuttak. Arbeidet med å effektivisere lisensfelling vil derfor være viktig framover.

Kvotejakt på gaupe er et effektivt bestandsregulerende virkemiddel, og nemnda har tilpasset kvotestørrelsen slik at en i de siste årene har ligget ned mot det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Rovviltnemndas egen evaluering av arealdifferensieringen i region 3 (Oppland) i 2010, viste at det er krevende å styre forekomsten av særlig gaupe, men også jerv, til små, avgrensede arealer i fylket.

Når det gjelder bjørn mener nemnda at lisensfelling ikke er godt nok virkemiddel pr. i dag for regulering av bjørnebestanden i regionen. Rovviltforliket presiserer at lisensfelling fortsatt skal være hovedvirkemiddelet for bestandsregulering av bjørn, men at det må satses sterkere på kompetanseheving for å effektivisere lisensfelling. Nemnda mener allikevel at det er behov for andre virkemidler for å dempe skade- og konfliktnivået. ~~For ulv har bruk av skadefellingstillatelser hittil vært tilstrekkelig for å håndtere de skadesituasjoner som har oppstått.~~

Streifulv er et stort problem i regionen og har forvoldt store regionale skader med påfølgende dyrelidelser for beitedyr og beitedyreiere. Det skal ikke være ulv i region 3 og nemnda mener at det bør iverksettes ekstraordinære tiltak for å ta ut steifulv hele året.

Forebyggende tiltak

Forvaltningsmålene for rovviltbestandene for region 3 stiller beitebruksnæringen ovenfor store utfordringer. Det er i de senere årene satset mer på forebyggende og konfliktdempende tiltak. Nemnda mener det er behov for fortsatt økt fokus på slike tiltak, særlig tiltak som er direkte tapsforebyggende. Tiltak som skiller bufe og rovdyr i de mest skadeutsatte områder i beitesesongen ~~ses på~~ **kan benyttes, men da som særlig viktige et akutt tiltak.** Forvaltningsplanen er ment å være et langsiktig styringsdokument ~~for~~ **i samspill mellom beitebruksnæringen og forvaltningen.**

Naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk

Det er et mål at artene skal tas vare på og forekomme i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder, jf § 5 i naturmangfoldloven. På rovviltfeltet må dette generelle forvaltningsmålet ses i sammenheng med de vedtatte konkrete bestandsmålene for rovviltartene, slik de følger av behandlingen av St. meld. nr. 15 (2003-2004) og «Rovviltforliket» av 16. juni 2011. Videre må forvaltningsmålet forstås slik at det ikke er til hinder for en geografisk differensiert rovviltforvaltning, jf. Ot.prp. 52 (2008-2009). Naturmangfoldlovens § 5 og prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning er konkretisert i §§ 1, 3, 4 og 6 i rovviltforskriften og gjennom forvaltningsplanen for rovvilt.

Rovviltnemndas fastsettelse av forvaltningsplanen er en offentlig beslutning som berører naturmangfoldet. Nemnda har derfor i tråd med § 7 i naturmangfoldloven lagt prinsippene i §§ 8-12, de «miljørettslige prinsippene», til grunn som retningslinjer ved fastsettelsen av planen. Av § 8 følger det at slike avgjørelser skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon samt effekt av påvirkning. Nemnda har benyttet tilgjengelig kunnskap fra det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt om forekomst og ynglinger i Oppland og Norge for øvrig, samt relevant kunnskap fra de siste 15-20 års forskning i Skandinavia på rovviltartenes sosiale struktur, leveområdebruk, spredning, genetikk etc ved valg av geografisk differensiert forvaltning (særlig data fra Scandlynx, de norske og svenske jervprosjektene, det skandinaviske bjørneprosjektet og Skandulv). Nemndas egevaluering av erfaringene med den forrige forvaltningsplanen har også vært benyttet ved revisjonsarbeidet nå, jf nemndas dokument

av 15. oktober 2010 til Miljøverndepartementet. De rovviltprioriterte områdene for jerv og gaupe i den reviderte planen er avgrensede, relativt store, sammenhengende områder der de to artene naturlig forekommer. Dette legger til rette for at bestandsmålene kan nås der. Samtidig har nemnda tilstrebet å ha geografiske kontaktflater med rovviltprioriterte områder i naboregier, bl a for å ta hensyn til rekrutteringsmulighetene for den sørvestlige delbestanden av jerv. Nemnda har lagt vekt på at tapene av beitedyr skal bli lavest mulig ved valg av geografisk differensiering og virkemiddelbruk, jf § 14 i naturmangfoldloven om vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og den todelte målsettingen i rovviltforvaltningen. Tapstall og oversikt over beitebruk har inngått i disse vurderingene. Nemnda viser særlig til at det i det nye området for jerv nå inngår områder med relativt lav tetthet av sau. Nemnda sin bruk av tilgjengelig kunnskap og avveininger går ytterligere fram i kapittel 6 og i nemndas vedtak av forvaltningsplanen (sak 16/12 i møte 29. mars 2012). Nemnda anser at kravet til kunnskapsgrunnlag i naturmangfoldloven § 8 er oppfylt.

Rovviltnemnda sin inndeling av områder til henholdsvis gaupe, jerv og beitenæring, og virkemiddelbruk knyttet til denne differensieringen er ut fra ovennevnte gjort i samsvar med prinsippet i naturmangfoldloven § 12. Det følger av denne bestemmelsen at for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slik lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. Virkemiddelbruken omfatter strategier for felling, bruk av forebyggende og konfliktdempende tiltaksmidler og anbefalinger om bruk av andre økonomiske virkemidler (se kapittel 6.2 - 6.5).

Føre-var-prinsippet i § 9 kommer i hovedsak til anvendelse der man ikke har tilstrekkelig kunnskap. Den foreliggende kunnskapen om rovviltbiologi og bestandsstatus er god. I tillegg har nemnda benyttet erfaringsbasert kunnskap, beskrevet ovenfor. Nemnda har derfor ikke tillagt føre-var-prinsippet stor vekt i denne saken. **Merknad: Føre-var-prinsippet et vektlagt som viktig tiltak jf: «Det skal ikke finnes rovvilt som utgjør et skadepotensial i beiteprioritert område»**

Det foreligger betydelig kunnskap om den samlede belastningen rovviltet utsettes for, jf. naturmangfoldloven § 10 om samlet belastning på økosystem. Det vises i den forbindelse til at kunnskapen om bestandsstatus og dødelighet er god, samt at registreringsresultatene fra det nasjonale overvåkingsprogrammet har vist at det er mulig å nå de respektive bestandsmålene innenfor de prioriterte rovviltområdene i Oppland (se kapittel 6.1). Mattilgang og areal for gaupe og jerv er tilstrekkelig i de områdene. Forvaltningens vedtak om beskatning er vesentlig for den samlede belastningen på de to artene, jf samvariasjonen mellom beskatningstrykk og antall rovdyr og ut fra analyser av dødelighet. Ved vedtak om jakt og felling inngår også de miljørettslige prinsippene som retningslinjer.

Prinsippet i § 11 slår fast at tiltakshaveren skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som et tiltak volder. Dette tiltaket gjelder fastsettelse av en forvaltningsplan for rovvilt, og nemnda anser at § 11 ikke er relevant i denne saken.

Nærmere informasjon

Rovviltnemnda legger vekt på at konstruktiv dialog og åpenhet i forvaltningen, blant annet gjennom årlige kontaktmøter mellom berørte brukere, interesseorganisasjoner og kommuner, jf kap 6.3.2. Rovviltnemndas møter er åpne, slik at de som ønsker å overvære møtene har mulighet til det. Informasjon om møtetidspunkt og saker legges ut på sekretariatets nettsider:

www.fylkesmannen.no/oppland.

Andre aktuelle nettsider med informasjon om rovvilt:

www.md.dep.no: nettsiden til Miljøverndepartementet.

www.rovviltportalen.no: Direktoratet for naturforvaltning sine nettsider om forvaltning av rovvilt.

www.rovdata.no: Rovdata sin nettsider om bestandsstatus og registreringer av rovvilt.

www.naturoppsyn.no: Statens naturoppsyn sine nettsider.

www.viltskadesenter.no: Norsk viltskadesenter sine nettsider om bl a forebyggende tiltak mot rovviltskader.

2. Mål, føringer og myndighet

2.1 Mål i rovviltpolitikken

Det er en hovedmålsetting i norsk miljøvernforvaltning å opprettholde naturens produktivitet og artsriktighet, herunder rovviltartene. Målsettingen er nedfelt både i norsk lovgivning, der naturmangfoldloven er den mest sentrale, og i internasjonale konvensjoner som er ratifisert av Norge. Den viktigste konvensjonen som direkte berører rovvilt, er Bern-konvensjonen, som Norge ratifiserte i 1986. Konvensjonen inneholder blant annet krav til bevaring av artene gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn, og hvilke minsteforpliktelser Norge har i arbeidet med å ta vare på disse artene.

Med dette som grunnlag har et flertall på Stortinget, gjennom sin behandling av tre stortingsmeldinger om rovvilt, gitt sin tilslutning til å ha bestander av store rovdyr i Norge. Samtidig har Stortinget gitt sin tilslutning til en rovviltpolitikk som sikrer at allsidig bruk av utmarka kan opprettholdes, herunder utnytting av utmarksressurser. Rovviltpolitikken har altså en todelt målsetning, noe som også ble presisert da Stortinget behandlet den siste rovviltmeldinga med tilhørende innstilling (St. Innst. nr. 174, s. 7): ”Komiteen vil understreke at den todelte målsettingen skal opprettholdes, og mener at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt. Komiteen mener det må legges opp til en forvaltning av de fire store rovdyrene som gjør det mulig fortsatt å drive med småfehold i områder med rovdyr.” Den todelte målsettingen er videreført i rovviltforliket.

For å nå denne målsettingen er det lagt vekt på at forvaltningen av rovvilt skal være differensiert, det vil si at hensynet til rovvilt og beitebruk/andre utmarksinteresser vektlegges forskjellig i ulike områder. Dette innebærer at bruken av ulike tiltak og virkemidler må legges opp på en måte som så langt det er mulig differensierer mellom de ulike interessene i ulike geografiske områder. Et eksempel på dette er avgrensningen av et område i landet hvor det ønskes familiegrupper av ulv, og at det i deler av landet (region 1) ikke er ønskelig med etablering av ynglende bestander av de fire store rovviltartene.

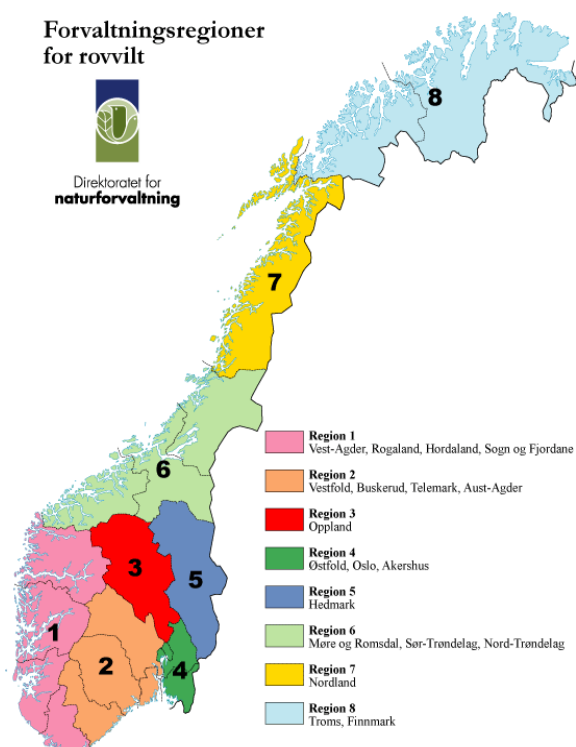
2.2 Nasjonalt fastsatte bestandsmål for region 3

Stortinget har fastsatt bestandsmålene for rovvilt i landet. Deretter er målene fordelt på de ulike rovviltregionene. For region 3 (Oppland) gjelder følgende nasjonale bestandsmål:

- 5 årlige ynglinger av gaupe
- 4 årlige ynglinger av jerv.

De andre artene skal kunne **kan** finnes innen regionen, ~~men ikke som faste ynglende bestander,~~ **men kun som streifdyr**. For å vurdere om bestandsmålet er nådd eller ikke benyttes resultatene fra det nasjonale overvåkningsprogrammet.

Oppland har grenser mot hele fem forvaltningsregioner (fig.1). Rovdyr bruker store leveområder og beveger seg på tvers av regiongrensene. Vi har således store forvaltningsmessige utfordringer når det gjelder samhandling mellom regionene.



Figur 1. Forvaltningsregioner for rovvilt.

Bestandsmålene i rovviltregionene er:

Region 1 – Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane: Ingen nasjonale mål for ynglinger av gaupe, jerv, bjørn eller ulv.

Region 2 – Vestfold, Buskerud, Telemark og Aust-Agder: 12 ynglinger av gaupe.

Region 3 – Oppland: 5 ynglinger av gaupe og 4 ynglinger av jerv.

Region 4 – Østfold, Akershus og Oslo: 6 ynglinger av gaupe, samt 3 ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i samarbeid med region 5.

Region 5 – Hedmark: 10 ynglinger av gaupe, 5 ynglinger av jerv og 3 ynglinger av bjørn, samt 3 ynglinger av ulv innenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv i samarbeid med region 4.

Region 6 – Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag: 12 ynglinger av gaupe, 10 ynglinger av jerv og 4 ynglinger av bjørn.

Region 7 – Nordland: 10 ynglinger av gaupe, 10 ynglinger av jerv og 1*) yngling av bjørn.

Region 8 – Troms og Finnmark: 10 ynglinger av gaupe – hvorav 4 i Finnmark, 10 ynglinger av jerv – hvorav 3 i Finnmark og 5*) ynglinger av bjørn.

*) Etter rovviltforliket (2011) skal det nasjonale bestandsmålet for bjørn reduseres fra 15 til 13 årlige ynglinger. Miljøverndepartementet har foreslått at region 7 og region 8 skal få fjernet en yngling hver fra sitt regionale bestandsmål for bjørn, men dette er ikke endelig fastsatt.

2.3 Distriktpolitiske og landbruksfaglige rammer

Bosettinga her i landet har alltid vært spredt, basert på utnytting av lokale ressurser. Det har vært og er fremdeles et overordna mål i distrikts- og regionalpolitikken å holde oppe hovedtrekkene i bosettingsmønsteret på samme tid som det skal vektlegges å utvikle robuste regioner i alle deler av landet. Dette understrekes også i *St.meld. nr. 25 (2004 - 2005) Om regionalpolitikken*, der et livskraftig landbruk fremdeles tillegges stor betydning for å kunne nå denne målsettingen. Her trekkes også hensynet til ønske om å ta vare på et variert landskapsbilde med kulturlandskapsverdier inn.

Et husdyrhold basert på utnytting av utmarksbeite er en svært viktig del av landbruket her til lands, spesielt i dal-, fjord- og fjellregionene. **Spesielt småfenæringa i Oppland er helt avhengig av å kunne utnytte utmarksbeite.** Dette har blitt understreket av Stortinget i ulike sammenhenger, senest i *St.prp. nr. 8 (1992 - 93) Landbruk i utvikling*. Her ble det vektlagt å bevare, utvikle og bruke de ressurser som finnes i bygdesamfunnet, herunder beiteressursene i utmarka. Det synes klart at reetableringen av rovviltbestandene har gitt den delen av landbruket som er basert på husdyrhold med utnyttelse av utmarksbeite store utfordringer i en del områder.

Dyrevelferd

Fra og med 1. januar 2010 trådte den nye dyrevelferdsloven i kraft. Der er det lovfestet at dyr har egenverdi. *Ot.prp.nr. 15 (2008 - 2009) Om lov om dyrevelferd* tydeliggjør dyreholders plikt til å beskytte dyr mot rovvilt og slår fast at det er store utfordringer knyttet til utmarksbeite av rein/husdyr og fredet rovvilt. De dyrevelferdsmessige utfordringene i forbindelse med rovviltforvaltningen omtales i *Stortingsmelding nr 12 (2002 - 2003)* om dyrehold og dyrevelferd, og i forarbeidene til ny lov om dyrevelferd. Bakgrunnen er økningen i tapet av sau og tamrein på beite de siste tiårene. I forarbeidene til ny lov om dyrevelferd, vises det til at rovvilt utgjør den største enkeltårsaken til tap av sau på beite. Tilsvarende oppgis rovviltskader å utgjøre en viktig årsak til tap i reindriften. Det er foreløpig påvist et lite omfang av skader på tamrein i Oppland sammenlignet med regionene nord i landet, men tapet av bufe har hatt et høyt omfang i regionen. Det pekes spesielt på at det dyrevernmessige problemet er de store lidelsene som følger av skader, sykdom eller rovdyrangrep. Skader på dyr uten at de blir drept kan forekomme når rovvilt møter flokker av sau, og det samme forekommer i forbindelse med rovdyrs jaktopplæring av avkom. I tillegg kommer at beitedyr blir skremt **og** at mor og avkom kommer fra hverandre. **under rovdyrangrep, Dette medfører følgeskader av rovdyrangrep.**

Det pekes likevel på at beite i utmark er et vesentlig velferdsgode for dyrene og at et visst skade- og tapsomfang er påregnelig ved beite i utmark. Det gjelder å finne den riktige balansen mellom beitebruk og hva som kan aksepteres av lidelse på beite.

Lov om dyrevelferd med tilhørende forskrifter pålegger dyreholder en plikt til å sørge for at dyrene får godt tilsyn og stell samtidig som det gis nødvendig beskyttelse mot skade, sykdom, parasitter, rovvilt og andre farer.

Oppbyggingen av rovviltbestanden gjennom den fastsatte rovviltpolitikken gjør at utfordringen med å beskytte dyr for farer i forbindelse med beitedrift øker i mange områder. Beitedyr skal beskyttes mot rovvilt når det er nødvendig og mulig. De politiske føringene for forvaltningen av rovvilt og beitedyr tilsier at forvaltningen skal gjennomføres på en slik måte at tapene av beitedyr reduseres mest mulig gjennom forebyggende tiltak, omstilling og bestandsregulering, jf rovviltforliket. Beiterestriksjoner kan være aktuelt. Økt satsing på forebyggende og konfliktdempende tiltak omfatter også tyngre tiltak som inngjerding av beiteområder og omstilling til annen drift i de områder der det er størst konflikter mellom rovvilt og beitedyr. Det

legges stor vekt på å ha god samhandling mellom rovviltforvaltningen, Mattilsynet og beitebruksnæringen.

2.4 Myndighets- og ansvarsfordeling

I forbindelse med behandling av rovviltmeldingen *St. meld. nr. 15 (2003 - 2004)*, fordelte Stortinget myndighet og oppgaver mellom ulike instanser.

Rovviltnemnda

- Har ansvaret for å utarbeide en regional forvaltningsplan for rovvilt. Dette omfatter blant annet å etablere en geografisk differensiert forvaltning i regionen, fastsette retningslinjer for fordeling av midler til forebyggende tiltak og gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler for å sikre en samordnet virkemiddelbruk
- Har myndighet til å fastsette kvoter for skadefelling og lisensfelling på ulv, bjørn og jerv, samt skadefelling og kvotejakt på gaupe, dersom bestandsmålene er nådd. Denne myndigheten vurderes ut fra gjennomsnittet av antall ynglinger de siste tre årene. I henhold til rovviltforliket vil myndigheten for bjørn overføres til nemndene, under visse forutsetninger, ved oppnådde 10 årlige ynglinger, selv om bestandsmålet på 13 ynglinger ikke er nådd.

Nemnda involveres også i annet rovviltrelatert arbeid, for eksempel i saker gjeldende bestandsregistreringer. Nemnda inviterer SNO og andre relevante organisasjoner en gang pr. år til drøfting og prioritering av innsatsområder. Vedtak gjort av nemnda kan påklages i henhold til forvaltningsloven. Miljøverndepartementet er klagemyndighet.

Fylkesmannen

- Er sekretariat for rovviltnemnda, og gir blant annet faglig tilrådnning om kvoter for felling av rovvilt og bruk av forebyggende og konfliktdempende tiltaksmidler
- Har myndighet til å iverksette fellingstillatelser innenfor kvoter gitt av nemnda
- Avgjør søknader om skadefellingstillatelser på kongeørn
- Administrerer lisensfelling og kvotejakt på store rovdyr
- Behandler søknader om forebyggende tiltak innenfor nemndas retningslinjer.
- Behandler søknader om rovvilterstatninger
- Utbetaler godtgjøring til kommunene for videre utbetaling til jegere som har deltatt i skadefellingsforsøk på rovvilt.

Fylkesmannens vedtak kan påklages i henhold til forvaltningsloven. Direktoratet for naturforvaltning er klagemyndighet.

Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- Er overordnet fagmyndighet i rovviltforvaltningen
- Kan fatte vedtak om skadefelling, kvotejakt og lisensfelling av eget tiltak eller etter søknad, samt eventuelt uttak av resterende lisenskvote i dialog med rovviltnemndene. Gjelder hovedsakelig dersom bestandsmålet ikke er nådd i den enkelte region eller ved spesielle fellingsoppdrag som hiuttak, skadet bjørn m.v.
- Er ansvarlig for det nasjonale overvåkingsprogrammet for rovvilt.

Statens naturoppsyn (SNO) er ansvarlig for skadedokumentasjon og praktisk gjennomføring av bestandsregistreringer. Har også funksjon knyttet til oppsyn og bekjempelse av faunakriminalitet, samt uttak av rovvilt i særskilte situasjoner (hiuttak, uttak av resterende lisenskvote m.v.). SNO i region 3 (Oppland) har 18 rovviltkontakter fordelt i regionen. Disse utgjør førstelinjen i oppfølgingen av meldinger om skade på beitedyr, sporundersøkelser, innsamling av DNA - materiale m.m. SNO fatter ikke forvaltningsvedtak.

Fra og med 1. oktober 2010 har *ROVDATA* overtatt ansvaret for formidling, drift og utvikling av det nasjonale overvåkningsprogrammet for rovvilt, samt for å gjøre resultatene offentlig tilgjengelige. På ROVDATAAs nettsted (www.rovdata.no) kan enkeltpersoner blant annet registrere egne observasjoner (sportegn) av store rovdyr.

Kommunene har ansvaret for det lokale rovviltfellingslaget. Skadefellingsforsøk skal gjennomføres av medlemmer av kommunale skadefellingslag. Kommunen har ansvaret for administrasjon av fellingsforsøkene, herunder godtgjøringsordningen av jegere som deltar i fellingsforsøk. I region 3 (Oppland) har praksis vært at søknader om forebyggende og konfliktdependende tiltaksmidler har gått samlet gjennom kommunene.

2.5 Generelt om fellingsregimene

Felling av rovvilt kan foregå ved:

- *Lisensfelling av store rovdyr*
Lisensfelling av jerv, bjørn og ulv er motivert ut fra den skade som påføres bufe- og tamrein, og er samtidig et virkemiddel for å begrense veksten og/eller utbredelsen av rovviltbestandene. For at den skadereduserende effekten skal være størst mulig, er det viktig at lisensfelling i sterk grad styres mot områder med skadeproblemer. Lisensfelling er hjemlet i naturmangfoldlovens § 18 og rovviltforskriftens § 10, der kvoten er fastsatt av rovviltnemnd eller Direktoratet for naturforvaltning. Jegeren må ha personlig lisens for å kunne delta. Periode for lisensfelling av jerv: 10. september – 15. februar, bjørn; 21. august – 15. oktober, ulv (i områder uten bestandsmål); 1. oktober – 31. mars. Lisensfelling krever grunneiers tillatelse.
- *Kvotejakt på gaupe*
Ordinær jakt på et bestemt antall dyr (bestandsregulerende) med hjemmel i naturmangfoldlovens § 16 og rovviltforskriftens § 11, der kvoten er fastsatt av rovviltnemnd eller Direktoratet for naturforvaltning. Skade på bufe og tamrein legges som regel til grunn for kvote og områder, selv om dette ikke er noen forutsetning. Jakttid for gaupe: 1. februar - 31. mars. Kvotejakt krever grunneiers tillatelse.
- *Skadefelling av store rovdyr*
Tillatelse til felling av enkeltindivider av rovvilt for å stanse eller forhindre skader på bufe og tamrein, der det på forhånd er fastsatt kvote og vilkår av overordnet myndighet (rovviltnemnda eller Direktoratet for naturforvaltning). Skadefelling er hjemlet i naturmangfoldlovens § 18 og i rovviltforskriftens § 8, og normalsituasjonen for tillatelser til skadefelling er ved akutte tap i beitesesongen. Fylkesmannen har myndighet til å iverksette skadefellingstillatelser etter søknad, jf rovviltforskriftens § 9, i perioden 1. juni

til 15. februar. DN kan fatte vedtak om felling i medhold av rovviltforskriftens § 13. Dette innebærer bl a hiuttak av jerv, det vil si avliving av mordyr og unge(r), samt andre ekstraordinære uttak. Det vil være tilfeller der lisensfelling ikke gir ønsket måloppnåelse, og skadefelling vil da være et virkemiddel for å kunne avverge en alvorlig skadesituasjon. Felling av jerv utenom lisensperioden kan gjøres ved felling av enkeltindivider knyttet til bestemte situasjoner, eller ved uttak av årsunger og mordyr fra ynglehi. Direktoratet for naturforvaltning har avgjørelsesmyndighet i slike saker. Rovviltforliket (2011) åpner i tillegg for uttak av resterende lisenskvote på jerv og bjørn. Direktoratet har myndighet i disse sakene og avgjør hvor og hvordan slike uttak skal gjennomføres. Dette vil gjøres i dialog med rovviltnemndene. Det er et vilkår at slik felling ikke er skadelig for bestandens overlevelse, og at det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning. Skadefelling av rovvilt krever ikke grunneiers tillatelse. Eventuelle hiuttak gjennomføres av særskilt kvalifisert personell i Statens naturoppsyn.

- *Skadefelling av kongeørn*

Fylkesmannen har myndighet til å iverksette felling av enkeltindivid som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein, forutsatt av felling kan rettes mot bestemte individer, jf. viltloven § 14 og rovviltforskriftens § 12. Skadefelling av kongeørn krever ikke grunneiers tillatelse.

Det er lisensfelling (ulv, jerv, bjørn) og kvotejakt (gaupe) som skal være den normale beskatningsformen også i fremtiden for å redusere skade som disse artene påfører bufe- og tamreinnæringen, jf. *St.meld. nr. 15 (2003 - 2004)* og rovviltforliket (2011).

Nødvergebestemmelser

Naturmangfoldlovens § 17/ § 17a gir bestemmelser for felling av rovvilt for å hindre skade på person eller ved rovviltangrep på bufe eller knyttet til rovdysikkert hegn*). Etter denne bestemmelsen kan vilt avlives når det må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på person. Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive vilt under direkte angrep på bufe, tamrein, gris og fjørfe. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart over bestandsmålet, skal Kongen gi forskrift om adgang for eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, til å avlive jerv, gaupe og bjørn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en umiddelbar og betydelig fare for skade på bufe, tamrein og gris. Dersom bestanden av jerv, gaupe og bjørn over tid har vært klart under bestandsmålet, eller ekstraordinære bestandsmessige forhold tilsier det, skal Kongen oppheve adgangen til avliving. Eieren, eller en som opptrer på vegne av eieren, kan avlive rovdyr som befinner seg i rovdysikkert hegn når avliving må anses påkrevd for å fjerne en aktuell og betydelig fare for skade på produksjonsdyr eller hund. Hegnet må tilfredsstillende kravene til rovdysikkert hegn fastsatt av myndigheten etter loven (utdrag fra lovteksten).

*) Ved rovviltforliket legges det opp til å endre nødvergebestemmelsen, slik at rovdyr kan avlives for å beskytte hund ved direkte angrep. Dette krever endring av naturmangfoldlovens § 17a. Det forventes at lovforslaget fremmes for Stortinget i løpet av våren 2012.

3. Rovviltbestandene i region 3 (Oppland)

3.1 Bestandsovervåking

Det nasjonale overvåkningsprogrammet omfatter de fire store rovdyrene og kongeørn, og fastsetter rammer for overvåkningsaktiviteten på landsbasis. Direktoratet for naturforvaltning har hovedansvaret for programmet, mens ansvaret for innsamlingsmetodikk og tolkning/systematisering av data er lagt til ROVDATA. Hovedansvaret for bestandsregistreringene er lagt til Statens naturoppsyn (SNO).

God oversikt over rovviltbestandene er viktig for å drive en forsvarlig forvaltning av de store rovdyra i tråd med de nasjonale bestandsmålene. Forvaltningen og berørte parter må komme fram til mest mulig omforente bestandstall. Uenighet om bestandssituasjonen er fortsatt et konfliktfelt i deler av rovviltforvaltningen. Det er derfor viktig at det bevilges midler til en bestandsovervåking som står i forhold til dette behovet. Stortinget har flere ganger tillagt bestandsovervåking og – registrering stor betydning. Spesielt er det vektlagt at det må tilrettelegges for utvikling av et samarbeid med tanke på en fortsatt lokal medvirkning.

Feltregistreringene i Oppland utføres i hovedsak av SNO med bistand fra en rekke lokale aktører. Lokal medvirkning sikres gjennom aktiv bruk av lokale rovviltkontakter og andre lokale aktører, som for eksempel fjellstyrenes oppsynspersonell. Eksempelvis gjennomfører NJFF Oppland gaupetakseringer hver vinter som et supplement til tilfeldige gaupeobservasjoner gjort av allmennheten, der bekreftelse fra SNO er påkrevd. En del av informasjonen som finnes om rovvilt i dag er basert på informasjon fra lokalbefolkningen. Prosjektet ”Bjørneekskremer – innsamling til DNA-analyser” er et eksempel på hvordan deltakelse fra lokalbefolkningen har bidratt til ny kunnskap om bjørnebestanden i Norge. DNA-analyser gjennomføres hvert år for bjørn, jerv og ulv.



Statens naturoppsyn har ansvaret for innsamling av DNA-materiale (hår og møkk) som er viktig for overvåkingen av bjørn, jerv og ulv. Foto: Mogens Lorentzen, SNO.

I tillegg mener nemnda at følgende punkter er viktige i bestandsovervåkingen av de store rovdyra:

- Det må informeres om bestandsstatus, metode og relevant rovviltbiologi for å gi innsikt og forståelse for hvordan rovviltforvaltningen foregår.
- Det må stimuleres til innmelding av rovviltobservasjoner.
- Data fra jerveregistreringene, som både omfatter hiregistrering og DNA-prøver fra enkeltindivid, må tilstrebes stilt til rovviltnemnda og Fylkesmannens disposisjon så raskt

som mulig. Dette er vesentlige data for å kunne legge til rette for en mest mulig riktig forvaltning og eventuelle tilpassede forebyggende tiltak i forhold til rovvilt/bufe.

- Overvåkningsprogrammet for store rovdyr, inkludert kongeørn, må utvikles kontinuerlig ut fra ny kunnskap og erfaringer.
- Det bør informeres og stimuleres til innsamling av bjørneekskremer for DNA-analyse for å få en best mulig oversikt over antall bjørner som oppholder seg i Oppland.

3.1.1 Jerv

Bestandsovervåkingen baserer seg i hovedsak på registrering av ynglehi. Ynglende jervetisper benytter ofte de samme hilokalitetene over flere år og registreringsinnsatsen konsentreres til kjente hilokaliteter. Det blir også lagt ned et betydelig arbeid i å søke etter ynglinger i områder hvor det tidligere ikke er registrert yngling. Nemnda ønsker å ha en tett dialog med SNO om gangen i registreringsarbeidet, samt om hvilke områder som skal prioriteres ved søk etter nye ynglinger av jerv.

Overvåkningsresultatet omfatter minimum antall tisper som har ynglet siste år. I tillegg kan innsamling av jervmøkk, med påfølgende DNA-analyse gi informasjon om bestandsstørrelsen. Nemnda mener at bestandsregistreringen på jerv trolig er inne i tilfredsstillende former, også med hensyn til involvering av lokale krefter. Samtidig er sporingsforholdene ofte varierende i Oppland og det vil i år med vanskelig sporingsforhold være usikre bestandsanslag for regionen. Nemnda mener det må bevilges økte ressurser til bestandsregistrering i år med dårlige sporingsforhold.

3.1.2 Gaupe

Bestandsovervåkingen er basert på registrering av familiegrupper. Dette gjøres i stor grad gjennom oppfølging og kvalitetssjekk av tilfeldige innmeldinger av spor- og synsobservasjoner på sporsnø gjennom vinteren. Tilfeldige observasjoner gjøres av friluftsutøvere, husdyreiere og jegere, og disse observasjonene skal kontrolleres og godkjennes av SNO.



Gaupebestanden overvåkes gjennom registrering av familiegrupper på snø i perioden oktober-februar. Foto: Mogens Lorentzen, SNO.

Nemnda mener at bestandsregistrering kun basert på meldinger fra allmennheten ikke er tilfredsstillende, og har sammen med Fylkesmannen, de senere årene gitt tilskudd til NJFF Oppland for å gå supplerende takseringslinjer i alle kommunene i fylket. Dette vil etter nemndas mening gi en større sikkerhet i datagrunnlaget for å vurdere gaupebestanden.

3.1.3 Bjørn

Overvåkingen er i hovedsak basert på sporregistreringer på vårsnø, undersøkelser av skader på bufe, samt observasjoner av bjørn. Innsamling av ekskrementer og hår, med påfølgende DNA-analyse, er de senere årene blitt en svært viktig del av den nasjonale overvåkingen av bjørn.

3.1.4 Ulv

Overvåkingen er basert på sporregistreringer på snø, **og innsamling av ekskrementer og hår for DNA-analyse**. Streifdyr av ulv registreres gjennom oppfølging av meldinger, skader på bufe, tamrein og hjortevilt. ~~m.m., sporinger og innsamling av ekskrementer for DNA-analyse.~~

3.1.5 Kongeørn

Overvåkingen har tradisjonelt blitt gjort av lokale ressurspersoner tilknyttet ornitologiske foreninger samt fjellstyrepersonell, delvis med noe statlig støtte. Kjente reirplasser rundt i fylket er blitt regelmessig besøkt og overvåket. Kongeørn skal inngå i det nasjonale overvåkningsprogrammet på lik linje med de fire store rovdyrene, jf. rovviltforliket (2011).

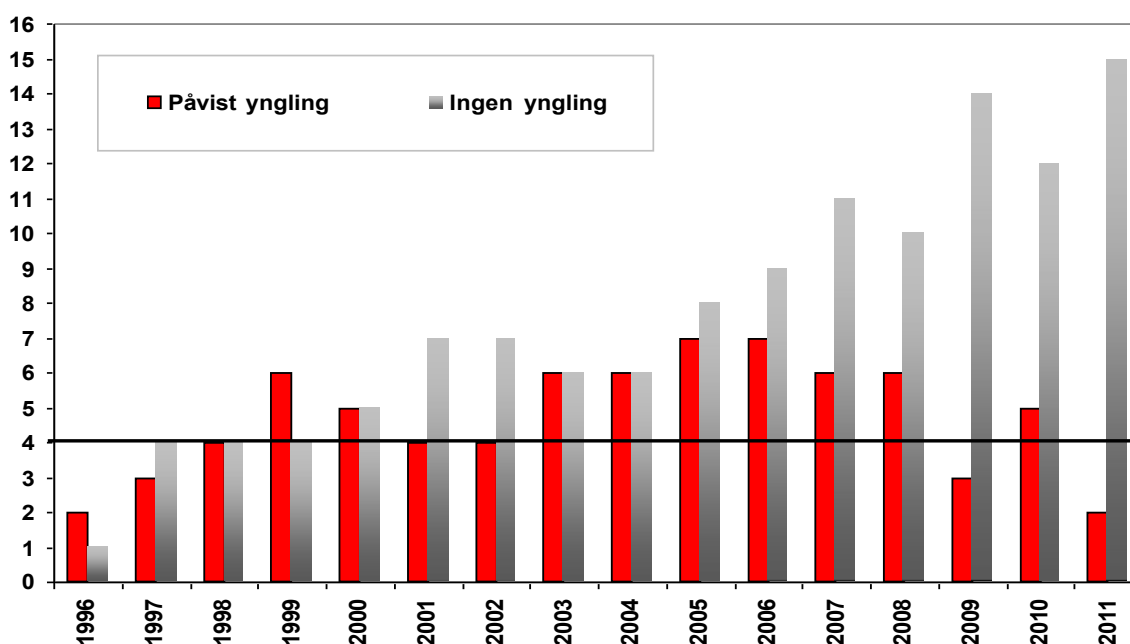


Bjørnehi. Overvintring av bjørn i region 3/Oppland har de senere år vært vanlig. Det er kun hannbjørner som til nå er registrert i fylket. Foto: Mogens Lorentzen, SNO.

3.2 Bestandsutvikling

3.2.1 Jerv

Regionen har siden 1980-tallet utgjort en vesentlig del av den sør-norske jervestammens leveområde. I perioden 1990-1995 var bestanden mest stabil i Lesja/Snøhetta med 1-3 påviste ynglinger årlig. Etablering i Dovre og Rondane skjedde på 90-tallet, med ynglinger helt sør i Ringebu. Det har vært 1-3 påviste ynglinger årlig i dette området. Etter 2000 har jerven reetablert seg i Reinheimen med 1-2 årlige ynglinger. Etter 2005 har det vært årvisse ynglinger i Breheimen og i Jotunheimen. I perioden 2000-2011 har den registrerte delbestanden i Oppland vært på 2-7 årlige ynglinger (fig.2 og fig.1 i vedlegg). Det var i 2011 registrert 18 kjente hilokaliteter i regionen, og som undersøkes hvert år.



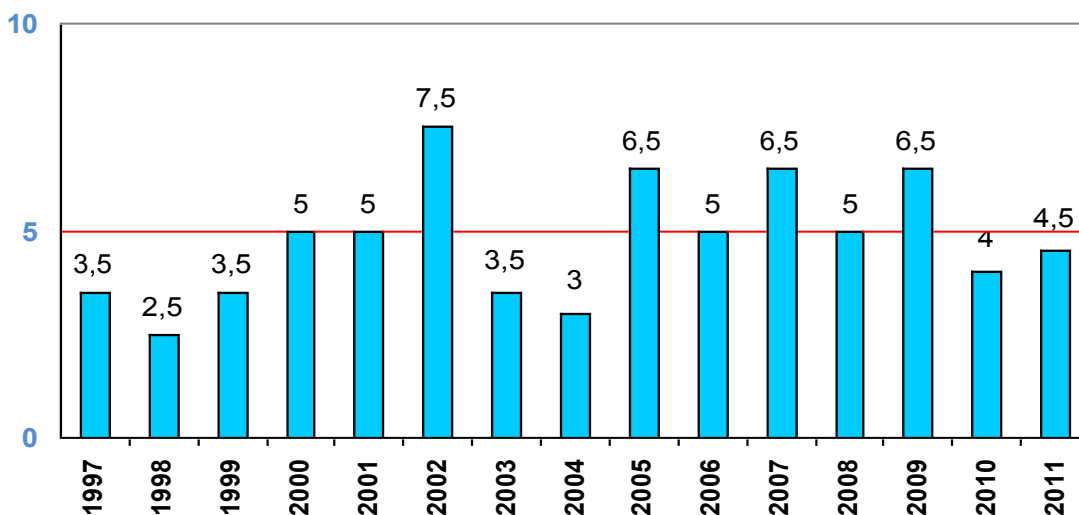
Figur 2: Registrerte ynglinger og kjente hilokaliteter uten yngling av jerv i Oppland i perioden 1996-2011. Bestandsmålet (4 årlige ynglinger) er markert. I 2011 var det registrert 18 kjente hilokaliteter i Oppland, som undersøkes hvert år. Tallene angir minimumsbestand. Gode sporingsforhold det enkelte år gir sikrere bestandsestimater.



Jervetispe i nærheten av hiåpningen, Rondane. Foto: Mogens Lorentzen, SNO

3.2.2 Gaupe

I Oppland har forekomsten av gaupe endret seg mye både i omfang og utbredelse i løpet av de siste 15 årene. Tidlig på 1990-tallet var aktiviteten størst i Gudbrandsdalen og Ottadalen, men dette bildet endret mot slutten av 1990-tallet med økt forekomst av gaupe i sør- og vestfylket. En periode etter 1999 var både antall skader og felte gauper fordelt seg omtrent likt på Gudbrandsdalsregionen og resten av fylket, men fram mot 2005 var det betydelig lavere aktivitet av gaupe i Gudbrandsdalen enn i sør. Fra 1999 har antallet registrerte familiegrupper (mor med avkom) i fylket variert fra 3-7 årlig (fig.3). Den høye avskytingen i perioden 1998-2002 er hovedårsaken til at bestanden gikk ned i fylket en kort periode. Etter 2005 har bestanden av gaupe i regionen holdt seg rundt bestandsmålet på 5 familiegrupper årlig.



Figur 3: Registrerte familiegrupper av gaupe i Oppland i perioden 1996-2011 med bestandsmålet markert (5 familiegrupper). Der det er angitt "halve" familiegrupper betyr det at en gruppe deles med naboregion.

Merknad: Avsnittet bør oppdateres i forhold til ny kunnskap og erfaringer.

3.2.3 Bjørn

Aktiviteten av bjørn i Oppland har vært økende i perioden 2000 - 2010. Mens det tidligere var noen få individer som i perioder var innom fylket, har flere bjørner de senere årene oppholdt seg her over tid. Flere overvintringer er registrert gjennom hifunn. DNA-analyser har vist at individantallet i perioden 2007-2010 i regionen har variert fra 4-11 ulike individer (tab.1).

	<u>DNA-prøver</u>	<u>Antall individer</u>
2007	60	11
2008	48	4
2009	52	8
2010	57	10
2011	61	10 *)

Tabell 1. Antall DNA-prøver og antall individer av bjørn som har vært innom Oppland i perioden 2007 – 2011. *) DNA viste 9 individer, men et nytt dyr ble felt på skadefelling som man ikke hadde DNA på fra før.

Alle registrerte individer har vært hannbjørner, og noen av disse har også brukt andre fylker i deler av året. Størst aktivitet av bjørn er registrert i kommunene Ringebu/Øyer/Lillehammer/Gausdal og delvis i et område videre sørvestover mot vestsiden av Randsfjorden og videre mot Vassfaret i Sør-Aurdal kommune mot Buskerud. I Norddalen/Ottadalen og Valdres er det mer spredt aktivitet av enkeltindivider. Det har kun blitt felt to

bjørner på lisensfelling i fylket i perioden 2007-2011. Det har også i liten grad blitt felt bjørn på skadefelling i beitesesongen, med unntak av sommeren 2011 da det ble felt en bjørn i Ringebu og en bjørn i Gausdal.

Merknad: Avsnittet bør oppdateres i forhold til ny kunnskap og erfaringer.

3.2.4 Ulv

Ulven har hatt en svært begrenset forekomst i region 3/Oppland i nyere tid. I perioden 1990-2005 har vi bare i enkelte år hatt besøk av ulv i fylket. Som for bjørn kan ulv som har tilhold i fylket gi forvaltningsmessige utfordringer. Slike individer har stor aksjonsradius, og kan gi store skader. Forekomsten av ulv i regionen har økt noe de senere årene, med påfølgende skader på bufe. I beitesesongen 2011 ble det imidlertid ikke registrert ulv i Oppland. Eksempelvis kan nevnes skader av en ulv i Lesja i 2006 og av to ulver som gjorde nye skade i Nord-Fron over et lengre tidsrom i 2009. I 2010 ble det felt 3 ulver på skadefelling/nødverge i regionen. Skadefelling ble gjennomført etter skader på beitedyr i Ringebu, Øyer og Lillehammer. Forekomsten av ulv i region 3/Oppland vil avhenge svært mye av bestandsstatus og sosiale forhold i flokkene i forvaltningssonen for ulv øst for region 3 (region 4 - Oslo og Akershus og region 5 - Hedmark), samt bestandsforholdene i Sverige. DNA – analyser viser at de ulvene som er felt på skadefelling i Oppland trolig har vandret ut fra Sverige.

Merknad: Avsnittet bør oppdateres i forhold til ny kunnskap og erfaringer.

3.2.5 Kongeørn

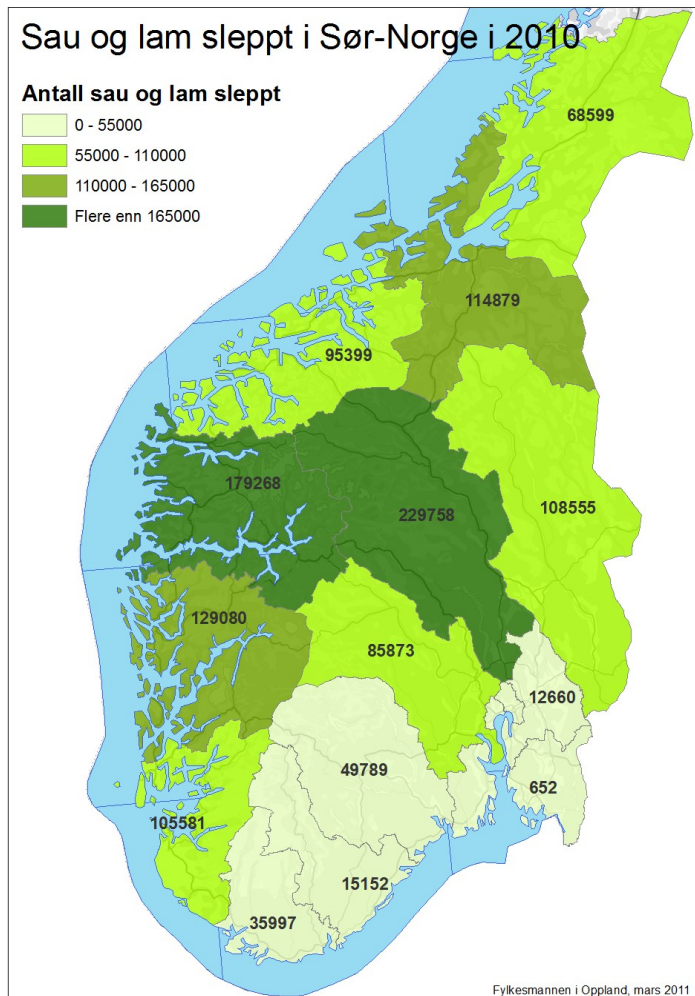
Oppland har lenge hatt en stabil bestand av kongeørn, med hekkelokaliteter i 18 av 26 kommuner (2004). En regner bestanden for å være i størrelsesorden 50-60 par (2009). Antall par som får fram unger varierer fra år til år, og i 2004 og 2010 ble det registrert henholdsvis 23 og 12 hekkende par i regionen. Kunnskapen om forekomsten av kongeørn er god i nordlige deler av fylket, mens tilsvarende i sørlige deler av Valdres ikke er fullt så godt kartlagt. Det er et mål å opprettholde bestanden av kongeørn i regionen.

Merknad: Avsnittet bør oppdateres i forhold til ny kunnskap og erfaringer.

4. Beitebruk – omfang og tap

4.1 Bufe - omfang og geografisk fordeling

Oppland er et stort sauefylke, og har nest etter Rogaland flest sauer totalt. Per 31.07. 2010 var det på landsbasis vel 2 200 000 voksne sauer og lam og om lag 14 500 produsenter. Rundt 12 % av sauen hører hjemme i Oppland, og vel 9 % av landets saueprodusenter er fra Oppland.



Figur 4. Tall fra organisert beitebruk. For Rogaland er sauetallet betydelig høyere enn det som framgår av figuren, pga at færre er medlem i organisert beitebruk (OBB).

Oppland har alltid hatt en svært omfattende beitebasert husdyrproduksjon **hvor utmarka har vært og er en avgjørende ressurs**. Dette skyldes at ~~innmarksarealene er begrensede, slik at~~ ~~tilliggende~~ ressurser i form av utmarksbeite har vært tatt i bruk for å gjøre gården ”større”. En stor del av innmarka ligger dessuten så høyt at den kun egner seg for grasproduksjon.

Tidligere var det storfe som høsta mest fôr i utmarka, bl.a. knyttet til seterdrift. I dag er saueholdet den dominerende næringa blant de som benytter utmarksbeitene. Tradisjonelt har denne næringa hatt størst utbredelse på mindre bruk i dal- og fjellbygdene. Over tid har imidlertid både lokaliseringen av og strukturen i sauenæringen blitt vesentlig endret.

Som i landet for øvrig, har utviklingen i Oppland gått i retning av færre og større enheter, blant annet som følge av krav om økt effektivitet og redusert lønnsomhet. Bare siden år 2000 har antall

saueholdere i Oppland blitt redusert med 30 % (1.927 sauebruk i 2000 og 1340 sauebruk i 2010), mens gjennomsnittlig besetningsstørrelse har økt fra 52 til 75 vinterfôra sauer.

4.1.1 Utviklingstrekk i saueholdet i Oppland 2001 - 2010

Tabell 2 viser et stigende sauetall fra vel 243 000 søyer og lam på utmarksbeite i år 2000 til vel 266 000 søyer og lam i 2004. Deretter har dyretallet gått ned med vel 32 000 dyr fram til 2009, mens det fra 2009 til 2010 har vært en svak økning igjen.

Tabell 2. Utviklingen i saueneeringen i Oppland 2000-2010 i antall bruk, vinterfôra sau og sau/lam på utmarksbeite. Tallene er basert på tellinger pr 01. januar ved søknad om produksjonstillegg og tellinger pr. 31.juli for sau og lam på utmarksbeite. *) Nedgangen i antall vinterfôra sau fra 2003 til 2004 i tabellen under skyldes en endring i tilskuddssystemet der dyr under 1 år er skilt ut som egen gruppe. De er ikke regnet med her selv om en stor del av disse er årets påsett. Tall fra Statens landbruksforvaltning (SLF)

År	Antall bruk med sau		Sau og lam på utmarksbeite per 31.07.
	per 01.01.	Vinterfôra sau	
2000	1 927	111 370	243 506
2001	2 962	115 851	245 345
2002	1 907	118 188	260 490
2003	1 795	116 994	260 528
2004	1 704	86 132	266 017
2005	1 628	85 820	264 613
2006	1 557	84 416	252 921
2007	1 460	77 989	236 219
2008	1 458	78 626	234 451
2009	1 376	78 114	234 977
2010	1 340	77 962	238 571
2011	1 303	80 015	242 928



Sauhold og beitebruk er en viktig næring i Oppland. Foto: Sidsel Røhnebæk, FMOP

Tabell 3 tar utgangspunkt i tall fra organisert beitebruk (OBB). Både dyretall og antall produsenter er noe lavere enn tallmateriale fra SLF. Det skyldes at ikke alle produsenter er medlem av organisert beitebruk. I Oppland er likevel de aller fleste med i denne ordningen, rundt 95 % av både besetninger og produsenter.

Tabell 3. Utviklingstrekk mellom regionene i Oppland 2005 -2010. Tall fra organisert beitebruk (OBB).

	2005	2010		2005	2010	
	Søyer og lam slept	Søyer og lam slept	Endring i ant.slept	Ant.prod	Ant.prod	Endring i ant.prod
Nord-Gudbr.dal	59 443	58073	-2 %	355	310	-13 %
Midt-Gudbr.dal	57 392	52 790	-8 %	291	243	-17 %
Valdres	37 474	29 674	-21 %	231	172	-25 %
Gjøvik-region	47 115	42 337	-10 %	283	228	-19 %
Hadeland	13 729	13 106	-5 %	81	73	-10 %
Lihmr-region	32 121	33 778	5 %	191	158	- 17 %
Oppland	247 274	229 758	- 7 %	1432	1184	- 17 %

I løpet av 5-årsperioden 2005-2010 er sauetallet i fylket redusert med 7 %, men det er store regionale forskjeller. Det er vekst i Lillehammer-regionen og grunnen til dette er et økende sauetall i Gausdal kommune. I Nord-Gudbrandsdalen er det tilnærmet stabilt, mens det i de øvrige regionene er nedgang. Spesielt er nedgangen stor i Valdres, hvor 25 % av besetningene er lagt ned. Totalt for region 3/Oppland har 248 produsenter sluttet med sau i perioden 2005 – 2010, noe som tilsvarer 17 % på fylkesnivå.

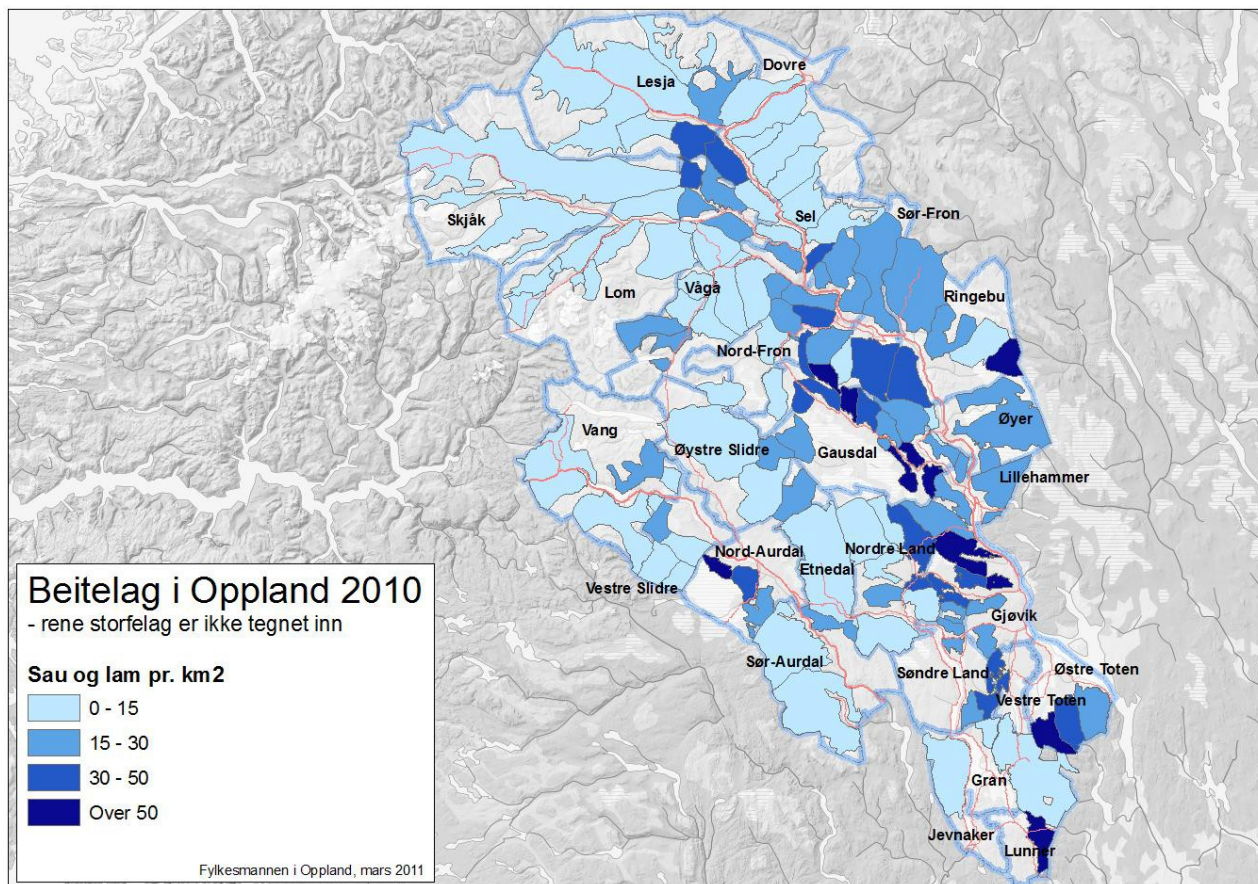
Til tross for reduksjon i antall sau og produsenter er Oppland fremdeles et av landets største utmarksbeitefylker. Vel 3 000 gårdsbruk i Oppland slipper dyr på utmarksbeite, det vil si over halvparten av alle bruksenheter. Nord- og Midt-Gudbrandsdal er store saueregioner og har nesten 50 % av all sau i Oppland. Det er også verdt å merke seg at Hadeland og Gjøvikregionen har nesten 25 % av sauetallet, med hovedvekt i Gran, Nordre Land og Østre Toten.

4.1.2 Regionene i Oppland og OBB

95 % av saueprodusentene som har sau på utmarksbeite, er medlem i et organisert beitelag, og disse har vel 96 % av all sau som beiter i utmarka. Beitelaga er svært viktige organisasjonsenheter for sauenæringa i Oppland. Fylket har nå 125 beitelag (tab.4 og fig.5), hvor 111 er beitelag med sau, enten som eneste dyreslag eller i sambeite med storfe.

Tabell 4. Sauetall, antall beitelag og produsenter 2010. Tall fra OBB.

Region	Ant.søyer og lam slept 2010	Andel av fylkets sauetall 2010	Ant.beitelag 2010	Ant.produsenter 2010
Nord-Gudbr.dal	58 073	25 %	36	310
Midt-Gudbr.dal	52 790	23 %	20	243
Lhmr-region	33 778	15 %	12	158
Valdres	29 674	13 %	19	172
Gjøvik-region	42 337	18 %	22	228
Hadeland	13 106	6 %	2	73
Oppland	229 758	100 %	111	1184



Figur 5. Kart over beitelag med sau i Oppland 2010. Kartet illustrerer at det foregår utmarksbeiting med sau over hele fylket.

4.1.3 Høsting i utmarka

Beitedyra høster i utmarka daglig ca. 386 000 føreheter (f.e.). Med en pris på kr. 3,- per f.e. tilsvarer beiteopptaket en verdi per dag nær 1,2 mill. kr. Med en beitesesong på 100 dager tilsvarer beiteopptaket en årlig verdi på 120 millioner kr. I tillegg kommer ikke-tallfestede verdier som opprettholdelse av kulturlandskapet. Tross stort antall av beitedyr i utmark, er gjengroing også et voksende problem i Oppland. I tabell 5 er det gjort en teoretisk beregning over antall føreheter som høstes på utmarksbeite i løpet av beitesesongen.

Tabell 5. Beitebruk og foropptak på utmarksbeite i Oppland. Tall fra SLF 31.07. 2009.

Dyreslag	Antall bruk	Antall dyr	Forenheter per dag x antall beitedyr	Sum forenheter høstet per dag
Storfe (mj.ku, kjøttfe)	1158	17 045	4,2 f.e x 17 000	71 400 f.e
Ungdyr	1312	22 419	3,2 f.e x 22 500	72 000 f.e
			235 000	235 000 f.e
			5 000	4 000 f.e
			900	3 600 f.e
				386 000 f.e

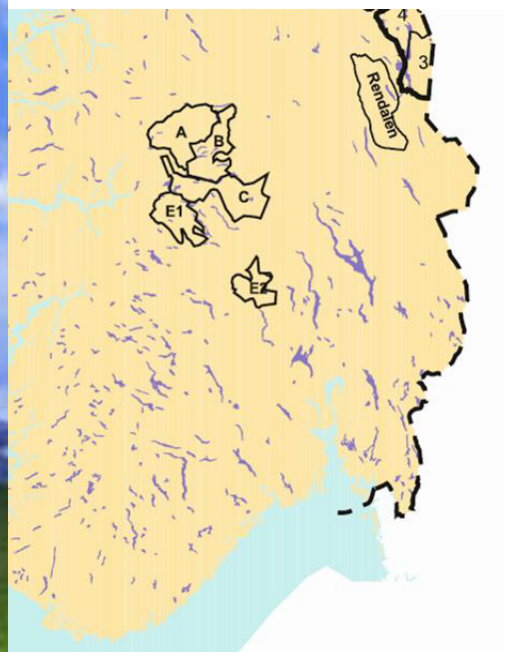
The screenshot shows a web browser window with a blue title bar. The page content includes a search bar with the text 'Søk etter artikler' and a 'Søk' button. Below the search bar is a map of Norway with a yellow highlighted area in the north. The text 'Reindriftnorge' is visible above the map. To the right of the map, there is a vertical photo credit: 'Foto: Bjørn Elhan'. Below the map, there is a section titled 'Nyheter fra media' with several news items:

- Alle vil ha reinkjøtt, men nå er det tomt (17.03.06)
- Lagrene tomme for reinkjøtt (16.03.06)
- Nytt program for samisk forskning (13.03.06)
- 85 millioner til mat, skog og

The browser's address bar shows 'Gå til Koblinger >>'. The bottom of the browser window shows the 'Internett' logo.

ing

yn fra reindriftnorge nettsider og si dag reindrift i fire tamreinlag i Sør-ligger i fjellområder innen kommuner i rud og Sogn og Fjordane fylker, og er ikke-r av Oppland fylke i deler av året. I tillegg til dmark, men dette er ikke reindrift i vanlig



a g, B: Vågå tamreinlag, C: Fram reinlag,

Tamreinlagene i Sør-Norge er organisert som aksjeselskap/andelslag av bønder/grunneiere og andre som driver reindrift i fellesskap. Antallet andelseiere i hvert reinlag varierer fra under 10 til nærmere 250. Det er felles eierskap til reinen og hvert reinlag har ett felles reinmerke. Reindriften drives på beitearealer leid av fjellstyrer og private grunneiere. Generelt nyttes kystnære høyfjellsområder i nordvest som barmarksbeiter og mer kontinentale og lavereliggende fjell- og skogsområder i sørøst som vinterbeite. Det foretas sesongmessige flyttinger mellom beiteområdene vår og høst/tidlig vinter.

Tamreinlagene leier inn fast ansatte gjeterer til den praktiske reindriften, i tillegg til aksje-/andelseierne. Det er 3 - 6 ansatte gjeterer i hvert tamreinlag, totalt 16 faste gjeterer. I tillegg utføres det arbeid i reingjerdene i forbindelse med merking og slakting, bygging og vedlikehold av reindriftnlegg, administrasjon m. m. Det er 33 årsverk i tamreinlagene totalt. (Totalregnskap for reindriftnæringen, 2010).

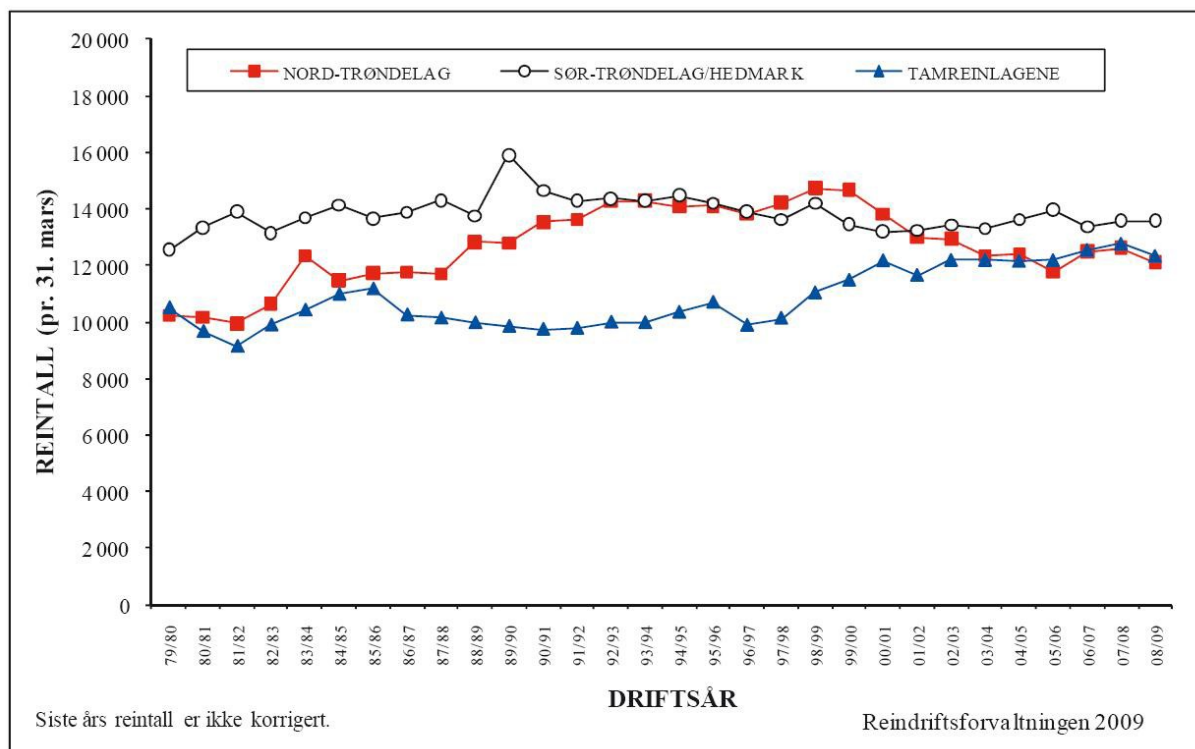
Det totale antallet rein i tamreinlagene er ca. 11,000 og har vært relativt stabilt de siste årene. (tab.6 og fig.7). Slakteuttaket ligger på 6.000 rein, hvorav andelen kalveslakt utgjør 70 %. Det totale slaktekvantumet er 180 tonn kjøtt og førstehåndsverdien utgjør ca. 8 mill. kroner. I tillegg kommer inntekter av gevir, skinn og innmat. Produksjonen tilsvarer ca 15 % av reindriften totale produksjon av reinkjøtt i landet (Ressursregnskap for reindriftnæringen, februar 2009).

Tabell 6. Antall rein i tamreinlagene de siste årene. Reindriftsåret varer fra 1. april til 31. mars. Oppdaterte tall for driftsåret 2009/2010 og 2010/2011 er ikke publisert per 1. november 2011.

TAMREINLAG	REINTALL I SLUTTSTATUS (pr. 31.mars)							
	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Lom tamreinlag	2 344	2 410	2 328	2 320	2 312	2 415	2 391	2 350
Vågå tamreinlag	2 169	2 327	2 311	2 287	2 296	2 299	2 305	2 347
Fram reinslag	2 948	3 003	2 962	2 910	2 959	2 962	2 889	2 953
Filefjell reinlag	2 840	2 866	3 006	2 964	2 864	2 899	3 162	2 982
TAMREINLAGENE	10 301	10 606	10 607	10 481	10 431	10 575	10 747	10 632



Veiing og merking av reinskulver i september. Foto: Sidsel Røhnebæk, FMOP.



Figur 7. Antall rein i Sør- og Midt-Norge i perioden 1979/80-2008/09. ”Tamreinlagene” er de fire lagene i Oppland + Rendalen renselskap.

Flokksammensetningen er gjennomsnittlig 75 % simler og i overkant av 10 % kalver av hvert kjønn, resten (0 - 2 %) er okser 1 ½ år og eldre. Produktiviteten ligger på ca 18 kg pr. livrein, og arealproduktiviteten på ca 28,6 kg pr. km² (medregnet Rendal renselskap) (Ressursregnskap for reindriftsnæringen, februar 2009). I likhet med reindriften innenfor de samiske reinbeiteområdene mottar tamreinlagene forskjellige tilskudd over reindriftsavtalen.

Tamreinlagene i Sør-Norge er forvaltningsmessig og faglig underlagt Reindriftsforvaltningen for Sør-Trøndelag/ Hedmark.

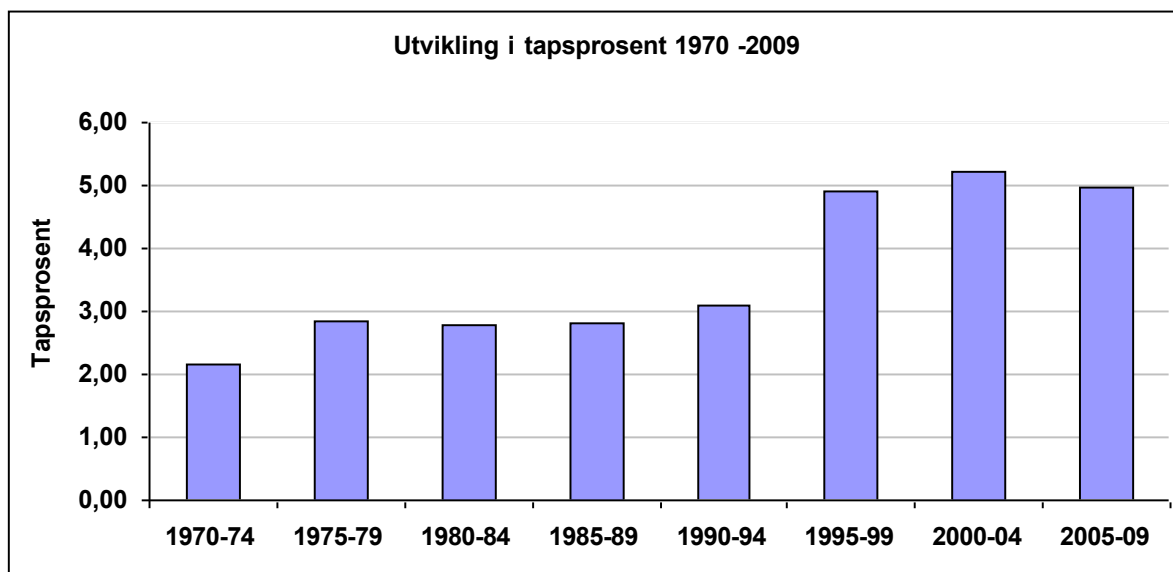
4.3 Tap av husdyr på beite

Gjennom en bedre organisering av beitebruken med økt tilsyn og ulike tapsforebyggende tiltak i beitelagene innen organisert beitebruk, ble tapene av dyr på utmarksbeite i region 3/Oppland holdt på et forholdsvis lavt nivå i perioden 1970-1990 (jf. ”normaltapet”). Etter den tid har tapene blitt bortimot fordoblet, noe som i hovedsak skyldes en vesentlig økning i rovviltbestandene og medfølgende skader på beitedyra.

Normaltapet er det tapet av husdyr som erfaringsmessig inntreffer i en besetning på utmarksbeite uten forekomst av rovvilt. I region 3/Oppland er normaltapet for sau/lam 1,5 % for søyer og 3 % for lam i kommuner med overveiende fjellbeite og henholdsvis 2 % og 4 % for søyer og lam i kommuner med overveiende skogsbeite. Normaltapet er regnet ut fra data fra organisert beitebruk fra perioden før 1990 da det var lite rovvilt i regionen.

De totale tapene (både sau og lam) var 2-3 % i perioden 1970-90 for region 3. I den siste 5-årsperioden har tapet ligget på vel 5 % i gjennomsnitt for fylket (fig. 8). Tapsprosenten i 2005

var på 4,9 % (12 170 sauer) og i 2010 var den 5,2 % (11 472 sauer). Det er grunn til å tro at det uansett tapsårsak er det et visst forbedringspotensial i de fleste enkeltbesetninger og beitelag med hensyn til tap av dyr på utmarksbeite.



Figur 8. Tap av sau og lam på utmarksbeite i Oppland angitt som gjennomsnitt for 5 år i perioden 1970 – 2009 (Organisert beitebruk).

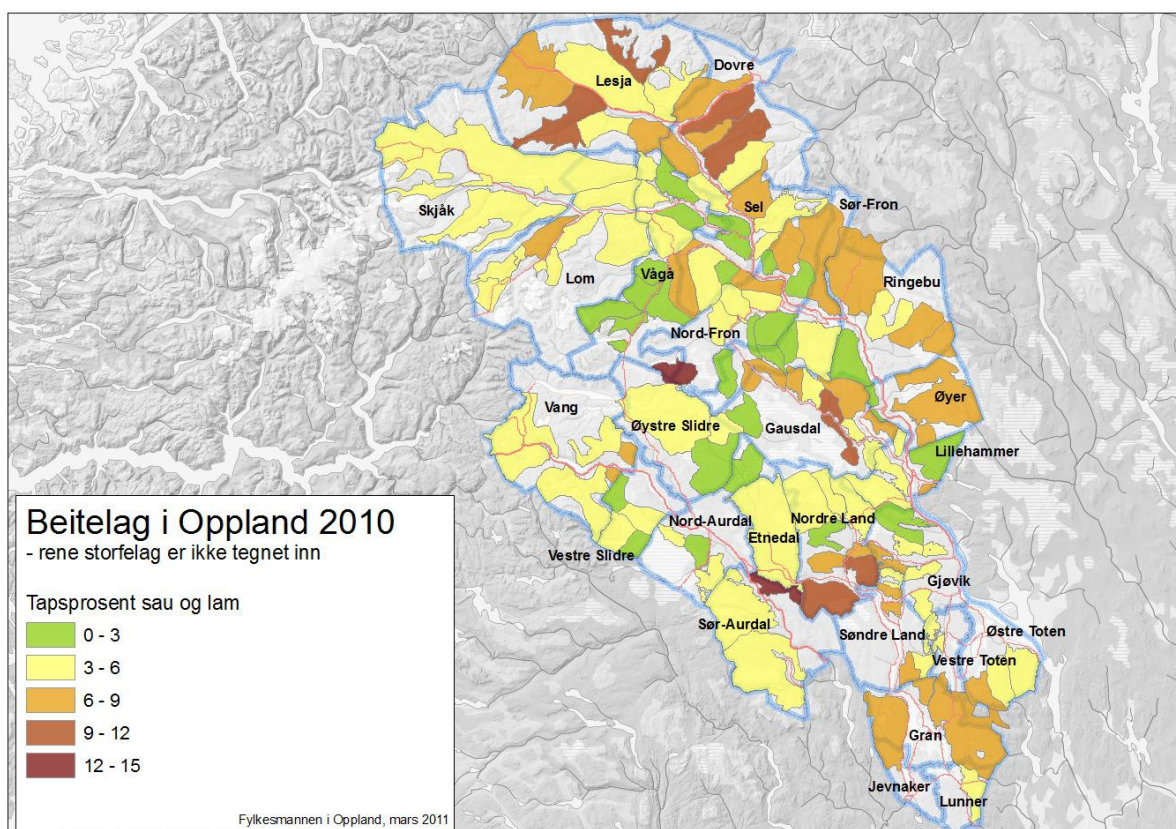
Det er svært store forskjeller mellom regioner, kommuner, beitelag og besetninger med hensyn til tap på utmarksbeite, og variasjonen er stor fra år til år. På regionnivå er det i dag Nord-Gudbrandsdal og Hadeland som utmerker seg i negativ retning. Lavest ligger Valdres og Sør-Gudbrandsdal. Felles for alle regioner er likevel at de har hatt en vesentlig økning i tap etter 1990.

På kommunenivå blir tapsutviklingen og variasjonen i tap mer synlig (tab.7). Som eksempel kan nevnes Lesja kommune der tapene økte fra 4,1 % i 1990 til 10,5 % i 2005 og som deretter gikk ned til 6,8 % i 2010. Tilvarende var det i Vang kommuner et tap på 2,6 % i 1990, 2,9 % i 2005 og 4,3 % i 2010. Enkeltbesetninger i de mest utsatte områdene i region 3/Oppland har vært oppe i over 50 % tap.

Tabell 7. Tap av sau på beite i Oppland 2010. Tall fra OBB. Tapstallene endres ofte vesentlig fra år til år.

	Kommuner med de største tap (i %) i 2010	% tap 2010	Antall dyr tapt		Kommuner med de laveste tap i 2010	% tap 2010	Antall dyr tapt
1.	Dovre	8,03	769	1.	Vestre Slidre	2,23	48
2.	Lesja	6,75	1163	2.	Vågå	2,81	337
3.	Sør-Aurdal	6,71	297	3.	Nord-Aurdal	2,9	239
4.	Øyer	6,53	495	4.	Lillehammer	3,48	292
5.	Gran	6,38	545	5.	Øystre Slidre	3,52	236
6.	Gausdal	6,35	1131	6.	Gjøvik	3,78	476
7.	Søndre Land	6,3	178	7.	Sel	4,03	318
8.	Nordre Land	6,03	685	8.	Lom	4,25	280
9.	Ringebu	5,58	1119	9.	Vang	4,26	263
10.	Østre Toten	5,51	643	10.	Etnedal	4,29	84
11.	Lunner/Jevnaker	5,37	245	11.	Nord-Fron	4,45	679
12.	Sør-Fron	4,92	860	12.	Vestre Toten	4,46	132
13.	Skjåk	4,66	222				

Det er også stor variasjon i tapstall mellom beitelagene i fylket og i det enkelte beitelaget fra år til år. Figur 9 viser tapsprosenten for beitelag med sau eller sau og storfe i beitesesongen 2010.



Figur 9. Kart over Oppland som viser tap i beitelaga i 2010.

4.3.1 Erstatning

Dyreeier har en lovfestet rett til full erstatning i de tilfellene der det kan dokumenteres **eller sansynliggjøres** at gaupe, jerv, bjørn, ulv eller kongeørn er årsak til tap av husdyr eller tamrein. Kadaverundersøkelser med konklusjon at skadene er ”dokumentert” eller ”antatt” forårsaket av rovvilt kvalifiserer til full erstatning etter søknad fra dyreeier. I tilfeller hvor det ikke er funnet kadaver eller det ikke er mulig å fastslå skadeårsak kan det utbetales erstatning etter en skjønnsvurdering. I en slik vurdering inngår en rekke faktorer som blant annet kunnskap om den enkelte besetning og om beiteområdet, kunnskap om forekomst av store rovdyr og kongeørn i området og tapshistorikk i området og i tilgrensende områder. I 2010 ble det satt ned et utvalg for å evaluere erstatningsordningen. En av hovedkonklusjonene er **var** å beholde dagens ordning med en del justeringer.

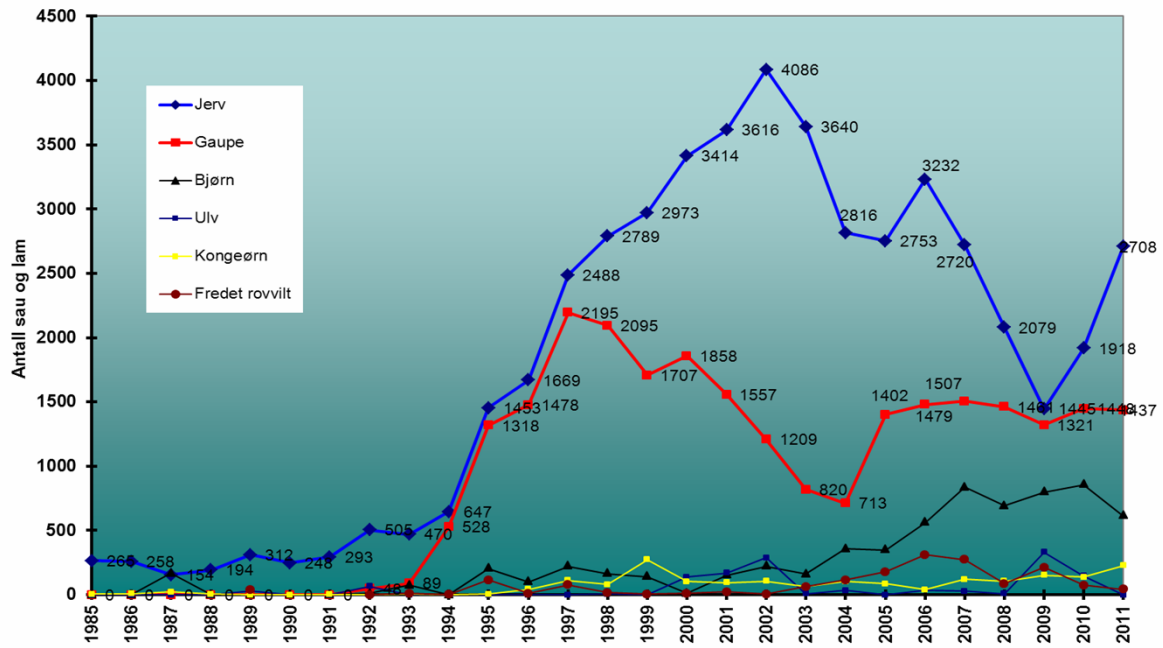
I 2014 ble forskriften om erstatning når husdyr blir drept eller skadet av rovdyr endret. Tapstalla av sau og lam på landsbasis har gått ned i de senere årene, men det viser det seg at flytting av dyr, nedlegging av beitebruk i områder med mye rovdyrskader og ikke minst den nye erstatningsforskriften er viktige faktorer i dette. Det er påvist i praksis at kravet til å få erstatning har blitt innskjerpet. Dette gjelder særlig i saker der skjønn må vektlegges. Nemnda mener at den lovfestede rett til full erstatning i mange tilfeller settes til side og at det må legges mere vekt på domsavsigelser som er avsagt om dette tema, jmf. Krokanddommen 2013 og reineieren Per John Aslaksen Anti i Karasjok 2019.

De siste årene har antall søyer og lam erstattet som drept av rovvilt i Oppland variert mellom 4000 – 5000 dyr (tab.8). Årlig utbetales et erstatningsbeløp på rundt 10 millioner kroner i fylket. Antall søyer og lam erstattet som tapt til jerv økte fram til 2002, men har de senere årene gått noe ned (fig.10). Antall søyer og lam erstattet som tapt til gaupe økte fram til 1997, men ble fram til 2004 redusert til en tredjedel. De siste årene har imidlertid antallet stabilisert seg på rundt 1400 – 1500 erstattede dyr. Erstattede søyer og lam til bjørn har hatt en jevn økning i fylket siden ca år 2000, mens erstattede dyr som drept av ulv varierer fra år til år.

Tabell 8. Erstatning for sau drept av fredet rovvilt.

	Antall søknader	Antall søyer og lam omsøkt	Antall søyer og lam erstattet	Utbetalt erstatningsbeløp
2007	470	8687	5484	10 333 922
2008	412	7372	4431	9 053 871
2009	384	7179	4259	8 923 865
2010	440	8232	4579	9 785 031

Erstatta rovviltskader i Oppland 1985-2010



Figur 10. Bufe erstattet som rovviltskade fordelt på rovviltart – region 3/Oppland siste 25 år.

4.4 Tap av tamrein

Dette kapittelet er hovedsakelig basert på informasjon fra reindrifftsforvaltningens nettsider og ressursregnskapene for reindrifftsneringen. Driftsåret 2008/09 hadde tamreinlagene i fylket totaltap på 0,7 % - 10 %, noe som tilsvarte 35 – 561 dyr. Filefjell reinlag hadde de største tapene. Dette er begrensa tap i forhold til situasjonen i for eksempel Troms og Nordland. De totale tapene i disse fylkene var på henholdsvis 4.800 og 5.500 dyr i 2008/09. Dette utgjør tap på 12-16 % av reinen på beite.

I perioden 1994-2010 er 30 rein meldt inn og undersøkt som rovvilt drept i regionen. Av disse er totalt 11 dyr påvist tatt av rovvilt; 2 av jerv, 4 av kongeørn, 3 av ulv og 2 av gaupe. De siste driftsårene er det erstattet 30 - 70 rein som tatt av rovvilt årlig, med jerv, kongeørn og gaupe som de sannsynliggjorte skadevolderne (tab.9). Filefjell tamreinlag har hatt flest erstattede dyr blant tamreinlagene i fylket de siste årene. På landsbasis erstattes årlig om lag 10 000 – 20 000 rein som tatt av rovvilt. Rovvilt kan også føre til negative konsekvenser ut over selve tapet, for eksempel jaging, stress og forstyrrelser under kalvinga.

Tabell 9. Tamrein erstattet som tatt av rovvilt i 2004/05-2010/11.

	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Gaupe	0	0	5	2	9	6	15
Jerv	9	10	10	24	40	22	10
Bjørn	0	0	0	0	0	0	0
Ulv	0	0	0	0	0	0	0
Kongeørn	17	10	15	12	19	26	21
Freda rovvilt	0	0	0	0	0	0	0
Totalt	26	20	30	38	68	54	46

5. Rovvilt/hjortevilt og andre utfordringer

De største konfliktene i forvaltningen av rovvilt i Oppland er knyttet til tap av sau. Andre konflikter med rovvilt finnes også i varierende grad, som tap av tamrein, menneskelig frykt for rovdyr og hjortevilt/rovvilt. Tap av sau og tamrein er beskrevet i kapittel 4.

5.1 Frykt for rovdyr

Det er kjent at tilstedeværelse av store rovdyr kan skape usikkerhet og direkte frykt hos en del mennesker. Varierende etter forekomst og art, vil dette kunne påvirke enkeltpersoners hverdag. Størst innvirkning synes dette likevel å ha på bruken av utmarka i rekreasjonssammenheng, og da først og fremst knyttet til forekomst av ulv og bjørn. I region 3 skal det som kjent ikke være reproduserende bestander av bjørn og ulv, men enkeltdyr og streifende individer fra naboregionene vil som tidligere kunne forekomme. Erfaringer har vist at disse, spesielt de som forårsaker skader på beitedyr eller opptrer i nærheten av bebyggelse over tid, kan skape usikkerhet og frykt hos deler av befolkningen. Samla sett for Oppland vil frykt trolig være et lite utbredt problem, men er selvsagt reelt for de som opplever det. Følgelig er dette en problematikk som rovviltnemnda tar på alvor og vil inkludere i sitt arbeid framover.

5.2 Rovvilt/hjortevilt

Konflikten i forhold til jaktinteresser er spesiell i den forstand at det ikke er mulig å hindre store rovdyr i å spise ville naturlige byttedyr. En del grunneiere har inntekter fra jaktrettigheter på hjortevilt og inntektgrunnlaget kan således påvirkes ved redusert tilvekst av hjortevilt. Hvor stor effekt store rovdyr har på hjorteviltet, vil være mest avhengig av tettheten av rovdyr, og tetthet og tilvekst av hjortevilt. I Norge i dag er både tettheten og tilveksten av hjortevilt historisk høy, mens tettheten av store rovdyr er lav. For landet sett under ett fører dette til at kun et lite antall hjortevilt av den årlige tilveksten antas tatt av rovdyr (ca 5 %), mens de resterende dør som følge av jakt (90 %) eller trafikkulykker (ca 5 %). Det vil imidlertid kunne være store regionale og lokale forskjeller i denne sammenheng.

Når det gjelder elg, er det ulv og bjørn blant rovviltet som kan påvirke bestanden i noen grad. Siden det i region 3 ikke skal være ynglinger av disse artene, forventes ikke tapene til bjørn og ulv å bli noe omfattende problem.

Av hjorteviltet i Oppland er det hovedsakelig rådyr som tas av rovvilt, og da av gaupe. Gaupas uttak er høyt i områder i innlandet hvor tettheten og tilveksten av rådyr er lav, mens den tar en lavere andel av rådyrbestanden i områder med høyere tetthet/tilvekst. Undersøkelser og fellingsstatistikker viser at rådyrbestander til vanlig svinger mye, og kan bl.a. bli vesentlig redusert etter snørike vintre.

Norge har et internasjonalt ansvar for å ta vare på villreinen. Det er registrert at gaupe tar villrein, men i vesentlig mindre grad enn tilgjengeligheten skulle tilsi. Det forventes at predasjonen fra gaupe på villrein er begrenset, kanskje bortsett fra i områder hvor villreinen

holder mye til i skogsområder. Det er påvist at gaupe kan ta tamrein i et ikke ubetydelig omfang i de nordligste fylkene i landet. Jerv kan også volde skade på tamrein i deler av landet. Forskningsdata fra de senere år peker i retning av at jerv har en større betydning som åtseleter enn det som tidligere har vært kjent. Blant annet ernærer den seg av byttedyr nedlagt av gaupe. Trolig har ikke jerven noen vesentlig innvirkning på villreinbestandene i Sør-Norge, men et mulig unntak er jervens predasjon på villreinkalv under kalvinga. Det er registrert at ulv har tatt voksen villrein i sørlig del av Rondane.

6. Regionale mål, forvaltningsstrategier, tiltak og virkemidler

Med de relativt begrensede og fragmenterte utmarksområdene som finnes her til lands, må det nødvendigvis oppstå en del konflikter mellom rovvilt og ulike nærings- og interessegrupper med basis i utmarka. Følgelig har det i de tre Stortingsmeldingene om rovvilt (1992/-93, 1996/97, 2003/04) vært foreslått ulike tiltak som har hatt som mål å redusere disse problemene til et minimum. Dette har i hovedsak dreid seg om tiltak retta mot både rovvilt og beitedyr. I den siste rovviltmeldinga og i tilhørende *Regelverk for tilskudd til forebyggende tiltak og konfliktdependende tiltak i forhold til rovviltskader* er det også vektlagt at det skal settes inn tiltak for å dempe konflikter i lokalsamfunn som berøres av rovvilt. For å redusere konfliktene og samtidig bevare rovdirene, har man i Norge lagt opp til en geografisk differensiert forvaltning av de store rovdirene de siste ti årene. Nemnda ønsker at man i den løpende forvaltningen av rovvilt samarbeider med naboregionene så langt det praktisk lar seg gjøre, for eksempel ved avgrensning av fellings-/jaktområder.

6.1 Geografisk differensiering i region 3

I og med at landet er delt inn i regioner med ulikt ansvar for ulike arter, har det allerede skjedd en differensiering i forvaltningen av rovvilt slik Stortinget legger opp til. I tillegg er det også lagt et ansvar for videre differensiering til den enkelte region og nemnd.

I rovviltforskriftens § 6 om Regional forvaltningsplan for rovvilt står det;
Rovviltnemnden skal utarbeide en regional forvaltningsplan for rovvilt. I forvaltningsplanen skal det etableres en geografisk differensiert forvaltning i regionen, jf. forskriften § 1. Forvaltningsplanen skal vise hvordan rovviltnemnden vil prioritere midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak innenfor regionen i tråd med prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning. Planen skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler innenfor regionen for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk og reduserte tap og konflikter. Rovviltnemnden skal ha nær kontakt med kommuner og organisasjoner innenfor regionen ved utformingen av forvaltningsplanen. Planen skal sendes Direktoratet for naturforvaltning til uttalelse før den vedtas av rovviltnemnden.

”Rovviltforliket” (juni 2011) presiserer at det skal være en tydeligere arealdifferensiering i rovviltforvaltningen, fordi det er et ønske om mer langsiktighet og forutsigbarhet for både forvaltning og beitenæring. Det følger av føringer i «Rovviltforliket» og brev av 28. juli 2006 fra Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet at i de prioriterte beiteområdene skal næringsutøverne kunne påregne at rovvilt ikke vil være til hinder for tradisjonell drift med dyr på utmarksbeite. Samtidig følger det at i områder som er prioritert som rovviltområder, skal produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i området. Iverksetting av tiltak, tildeling av midler, kvotefastsettelse og ekstraordinært uttak av rovvilt skal bidra til å skape en forvaltningsmessig forskjell innenfor og utenfor prioriterte rovviltområder. Rovviltforvaltningen i region 3/Oppland bør i størst mulig grad legge til rette for å oppnå bestandsmålene for jerv og gaupe innenfor fastsatte prioriterte områder i henhold til dette.

Region 3/Oppland har et ansvar for å forvalte de bestandsmålene Stortinget har satt for gaupe og jerv i regionen, og nemnda tar dette ansvaret på alvor. Gjennom en evaluering av arealdifferensieringen i regionen ble det konkludert med at det er lite å hente på å forvalte jerv og

gaupe innenfor samme område i fylket. Geografisk differensiering i regionen bør derfor ha en bakgrunn i byrdefordelingsprinsippet. Forvaltningsplanen fra 2006 la opp til en for snever avgrensning av rovviltområdene geografisk, og det har vist seg at det har vært umulig å oppnå bestandsmålene innenfor de sonene. Dette prinsippet oppfylles bare ved.

1. Forvalte freda rovvilt på bestandsmålet
2. Ta ut det meste av freda rovvilt i beiteprioriterte områder
3. Variere trykket av ynglinger og store skadegjørere geografisk i rovviltprioriterte områder

6.1.1 Jerv

Oppland skal ha 4 ynglinger av jerv, noe som tilsvarer omtrent 25 – 26 jerv i regionen før yngling. Ynglingene legges til kommunene Sør-Fron, Nord-Fron, Sel, Dovre, Lesja, Skjåk, Lom og Vågå. Dette prioriterte jervområdet avgrenses av kommunegrensa mellom Vang/Øystre Slidre og Lom/Vågå, følger Rv51 til Vågåvatnet/Otta og deretter Otta og Gudbrandsdalslågen sørøver til Otta. Deretter følger sonen kommunegrensa mellom Sel og Nord-Fron til nasjonalparkgrensa for Rondane nasjonalpark, og denne følges til fylkesgrensa mot Hedmark (fig.11)



Figur 11. Prioritert jervområde i region 3(Oppland).

Begrunnelse for avgrensingen

Region 3/Oppland skal ha fire årlige ynglinger av jerv og målet er at disse lokaliseres innenfor dette avgrensede området for å skape forutsigbarhet i forhold til bruk av virkemidler i forvaltningen. Av 18 kjente hilokaliteter i Oppland (2011) ligger 13 innenfor det prioriterte jervområdet, og det har gjennomsnittlig vært 3,6 ynglinger årlig i dette området i perioden 2001 -

2011.

Det prioriterte jervområdet må være stort nok til å omfatte fire årlige ynglinger, men det skal samtidig etterstrebtes et lavere tap av bufe til rovvilt i regionen. Områder med betydelige beitebruksinteresser (f.eks. Ringebu, Nord- og Sør-Fron) defineres nå som beiteprioriterte områder i motsetning til i forvaltningsplanen fra 2006, mens høyfjellsområder (f.eks. Breheimen og Reinheimen) hvor det er lavere tetthet av sau på utmarksbeite nå innlemmes i det prioriterte jervområdet.

Det bør legges opp til en helhetlig forvaltning av den sørnorske jervestammen og en forbindelse til tradisjonelle jerveområder i region 5 (Hedmark) og region 6 (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag) prioriteres opprettholdt.

Sørnorsk jerv er ikke en egen art og trenger ikke en egen stor forvaltningsone. Det må ikke legges opp til at vi får for store sammenhengende jerveområder i Sør-Norge av hensyn til den tosidige målsetningen, jmf. hva som har skjedd i ulvesonen. Det bør legges opp til at jervesonen i Sør-Fron, Nord-Fron og Sel som går på tvers av beitelagsgrenser vurderes på nytt til å bli beiteprioritert område. Dette vil samtidig virke positivt for beiteprioriterte områder i Ringebu og Øyer

6.1.2 Gaupe

Region 3/Oppland skal ha 5 familiegrupper av gaupe årlig, noe som tilsvarer omtrent 30 gauper innenfor regionen. Familiegruppene legges til kommunene Vang, Øystre Slidre, Vestre Slidre, Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Etnedal, Nordre Land, Søndre Land, Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten, Gran, Jevnaker og Lunner (fig.12)



Figur 12. Prioritert gaupeområde i Oppland.

Begrunnelse for avgrensingen

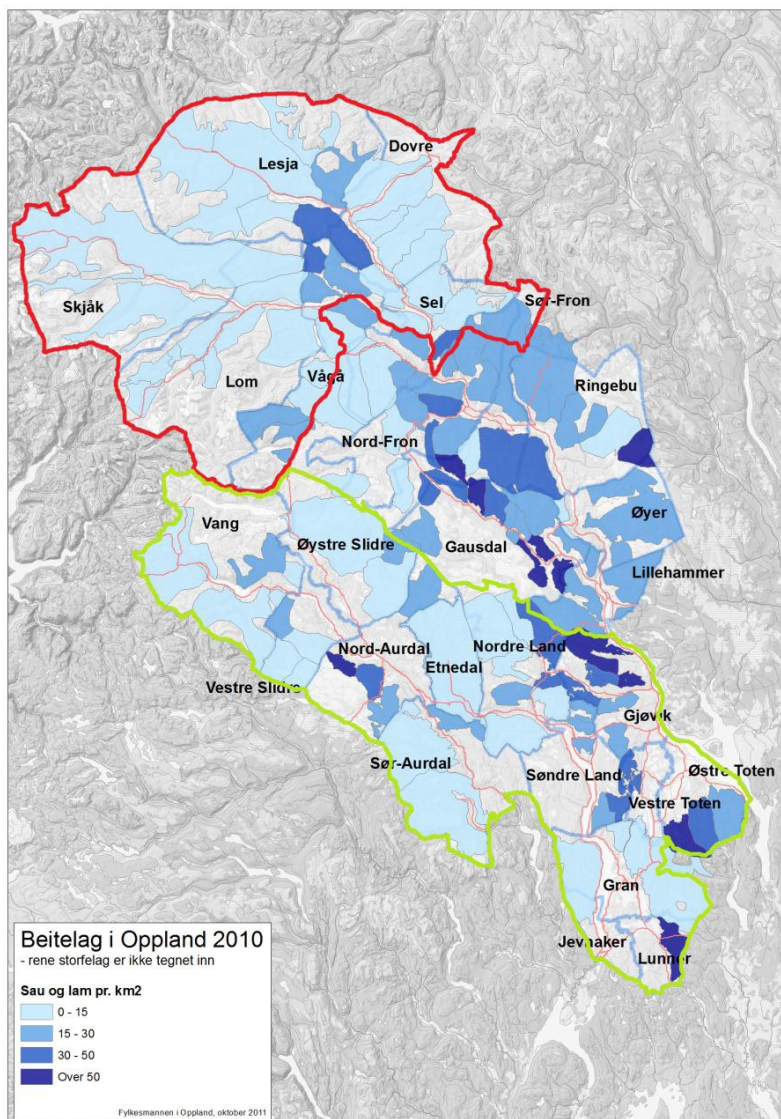
Region 3/Oppland skal ha 5 familiegrupper/ynglinger av gaupe årlig og det vil være viktig å velge et område som er stort nok til å omfatte hele bestandsmålet. En prosentvis høy andel av totalkvoten på gaupe vil bli tatt ut i områder som har utfordringer knyttet til jerv og bjørn, og

skadepresset fra gaupe reduseres i disse områdene. Samtidig vil det være mulig å ha fleksibilitet til uttak av gaupe innenfor sonen, da denne er større i areal enn sonen i planen fra 2006. Det i perioden 2001 -2010 vært gjennomsnittlig 4 familiegrupper årlig av gaupe innenfor nåværende prioriterte gaupeområde.

Det bør legges opp til en helhetlig forvaltning av gaupe mellom naboregioner. Valgte arealdifferensiering skaper en større sammenfallende gaupeområde mot region 2 (Buskerud), region 4 (Oslo og Akershus) og delvis mot region 5 (Hedmark) enn differensieringen i forvaltningsplanen fra 2006.

6.1.3 Tetthet av sau i prioriterte rovviltområder

Nemnda ønsker å redusere tapet av bufe til rovvilt i regionen. En forskyving av yngleaktiviteten hos jerv til områder med lavere tetthet av sau på utmarksbeite vil bidra til dette. Omtrent 24 % av sauene i Oppland beiter innenfor prioritert jerveområde, noe som tilsvarer rundt 56 000 dyr. Innenfor det prioriterte gaupeområdet befinner 37 % av sauene i Oppland seg, og dette tilsvarer rundt 85 000 dyr (fig.13)



Figur 13. Tetthet av bufe på utmarksbeite pr. km². Ny, revidert arealdifferensiering av prioriterte områder for gaupe og jerv er angitt med henholdsvis grønt og rødt.

6.2 Mål og tiltak - rovvilt

Bestandsmålene for jerv og gaupe skal primært ivaretas de angitte prioriterte rovviltområdene, jf kap 6.1. De øvrige delene av fylket skal ha beiteprioritet og yngling av rovvilt skal ~~begrenses~~ mest mulig ikke forekomme. Et område kan ha beiteprioritet for en eller flere arter. I region 3/Oppland vil dette bety at hele fylket utenfor prioritert jerveområde er beiteprioritert med hensyn på ~~til~~ jerv, mens hele fylket utenfor prioritert gaupeområde er beiteprioritert med hensyn på ~~til~~ gaupe.

Generelt gjelder at vedtak om felling av rovvilt bare kan gjøres dersom det ikke finnes noen annen tilfredsstillende løsning (§§ 9 og 10 i rovviltforskriften). Andre forebyggende tiltak (kap. 6.6) skal derfor bli vurdert først. For jerv og gaupe vil terskelen for å vurdere felling av rovvilt framfor andre forebyggende tiltak være høyere innenfor forvaltningsområdene for disse to artene.

6.2.1 Jerv

Mål og geografisk differensiering

Det vises til kap. 6.1.1 om prioritert jerveområde i Oppland. Region 3 skal ha 4 ynglinger av jerv årlig.

Tiltak

- **Lisensfelling**

- Lisensfelling skal ~~være innrettes slik at uttaket blir høyere i de beiteprioriterte områdene enn innenfor jerveprioritert område~~ i overstemmelse med punktene i 6.1 og 6.1.1. Det skal ikke fastsettes hodyrkvote i beiteprioritert område, og uttak av hodyr i beiteprioriterte områder skal ikke påvirke hodyrkvota i jerveprioritert område. Det er allikevel slik at det skal være mulig å gjennomføre lisensfelling innenfor jerveprioritert område, dersom bestandsforholdene og skadesituasjonen tilsier det. Innenfor beiteprioriterte områder bør uttaket av jerv være høyere i de områdene der tettheten av beitedyr er størst.
- Lisensfelling skal primært benyttes som virkemiddel til å forvalte jervebestanden ~~møt~~ på bestandsmålet. Nemnda vil sørge for at jegere kan kunne benytte nødvendige tekniske hjelpemidler samt motorisert kjøretøy for utkjøring av jegere og utstyr.
- Dersom lisensfellingen ikke gir tilfredsstillende uttelling skal restkvoten tas ut. I restuttaket skal jerv utenfor sonen prioriteres først og innenfor sonen skal det prioriteres etter skadeomfang og byrdefordelingsprinsippet. Rovviltnemnda skal ta initiativ ovenfor Miljødirektoratet om hvor de vil at restkvoten skal tas ut. Direktoratet for naturforvaltning, som vurderer hvor og hvordan resterende lisenskvote skal tas ut. Direktoratet har myndighet til å fatte vedtak, men vurderingen skjer i dialog med rovviltnemndene. Uttaket kan gjøres som skadefelling skal gjøres mot slutten av lisensfellingsperioden eller ved skadefelling etter lisensfellingsperioden i form av uttak av enkeltdyr eller hiuttak, jmf. kulepunkt under. og beiteprioriterte områder, samt områder med høyt skadeomfang vil få høy prioritet.

- **Skadefelling**

- **Hiuttak:** Er ikke bestandsnivået for jerv tilfredsstillende regulert gjennom lisensfelling og uttak av resterende lisenskvote, bør skal nemnda innen utgangen av februar vurdere å sende en tilråding til Direktoratet for naturforvaltning

Miljødirektoratet om gjennomføring av hiuttak eller uttak av enkelt dyr i skadebelastende områder. Slike uttak vil primært bli gjennomført i de må gjennomføres i beiteprioriterte områdene, men nemnda ønsker at de også kan bli gjennomført i jerveprioritert område dersom bestandsforholdene og/eller skadesituasjon tilsier det. I slike tilfeller skal særlig viktige områder for utmarksbeite prioriteres.

- **Skadefelling i beitesesongen:** Rovviltnemnda vedtar årlig en kvote for betinget skadefelling, og denne er gjeldende i perioden 1. juni – 15. februar. I øvrig periode har Direktoratet for naturforvaltning myndighet til å vedta ekstraordinære uttak av rovvilt. Terskelen for skadefelling skal være høyere innenfor enn utenfor jerveprioritert område, og det skal være en tydelig forvaltningsmessig forskjell.

Nemnda ønsker imidlertid at det også skal være mulig å ta ut jerv på skadefelling innenfor jerveprioritert område.

- **Samarbeid** med region 1 (Vestlandet), region 5 (Hedmark) og region 6 (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag) om forvaltningen av jerv i Snøhetta- og Rondaneområdet. Det legges opp til et årlig møte med regionene om felles jerveforvaltning.



Jerv. Foto: Mogens Lorentzen, SNO

6.2.2 Gaupe

Mål og geografisk differensiering

Det vises til kap. 6.1.2 om prioritert gaupeområde i Oppland. Region 3 skal ha 5 ynglinger av gaupe årlig.

Tiltak

- **Kvotejakt:** Gjennom kvotejakt skal gaupe forvaltes ~~ned mot~~ **på** bestandsmålet. Kvotestørrelsen tilpasses bestandsnivået og jakta innrettes med delområder på en slik måte at bestandsmålet primært nås innenfor forvaltningsområdet. **Kvotejakta skal innrettes slik at uttaket blir i overstemmelse med punktene i 6.1 og 6.1.1. Det skal ikke fastsettes hodyrkvote i beiteprioritert område, og uttak av hodyr i beiteprioriterte områder skal ikke påvirke hodyrkvota i gaupeprioritert område. Det er allikevel slik at det skal være mulig å gjennomføre kvotejakt innenfor gaupeprioritert område, dersom bestandsforholdene og skadesituasjonen tilsier det. Kvotejakta skal primært benyttes som virkemiddel til å forvalte gaupebestanden på bestandsmålet.**
- **Skadefelling:** Rovviltnemnda vedtar årlig en kvote for betinget skadefelling, og denne er gjeldene i perioden 1. juni – 15. februar. I øvrig periode har Direktoratet for naturforvaltning myndighet til å vedta ekstraordinære uttak av rovvilt. Terskelen for skadefelling skal være høyere innenfor enn utenfor gaupeprioritert område, og det skal i henhold til rovviltforliket (2011) være en tydelig forvaltningsmessig forskjell. Nemnda ønsker imidlertid at det også skal være mulig å ta ut gaupe på skadefelling innenfor gaupesonen.
- **Samarbeid** med region 2 (Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud) og region 4 (Oslo, Akershus og Østfold) om forvaltningen av gaupe i tilgrensende skogområder (Ådalen/Vassfaret – Nordmarka/Nannestad/Hurdal).

6.2.3 Bjørn

Mål

Det skal ikke være ynglende bjørn i Oppland, men dette vil ikke forhindre at det ofte kan være

enkeltdyr innenfor regionen. Siden det ikke er bestandsmål for bjørn i regionen ønsker nemnda at det ikke skal være noen geografisk differensiering for bjørneforvaltningen i fylket.

Tiltak

- **Lisensfelling:** Lisensfelling skal være hovedvirkemiddelet for å regulere bjørnebestanden, jf Stortingets behandling av rovviltmeldingen (2004) og rovviltforliket (2011). Rovviltnemnda vurderer årlig en kvote for lisensfelling på bjørn, og har myndighet selv om det nasjonale bestandsmålet ikke er nådd. Lisensfelling er skademotivert og benyttes for å begrense veksten og/eller utbredelsen av bjørnebestanden. Dersom lisensfellingen ikke gir tilfredsstillende uttelling skal Direktoratet for naturforvaltning vurdere hvor og hvordan resterende lisenskvote skal tas ut. Direktoratet har myndighet til å fatte vedtak, men vurderingen skjer i dialog med rovviltnemndene. Rovviltnemnda bør ta initiativ til en slik drøfting. Ev uttak forsøkes gjennomført etter endt lisensfellingsperiode og beiteprioriterte områder med høyt skadeomfang vil få prioritet.
- **Skadefelling;**
 - **Skadefelling i beitesesongen:** Rovviltnemnda vurderer årlig en kvote for betinget skadefelling, gjeldene i perioden 1. juni – 15. februar. Utenom denne perioden har Direktoratet for naturforvaltning myndighet til å vedta ekstraordinære uttak av rovvilt
 - **Uttak av bjørn på våren:** For bjørn som har voldt betydelig skade og som dokumenteres overvintrende i hi, og hvor skadepotensialet vurderes som stort ~~kan~~ **skal** nemnda anmode ~~Direktoratet for naturforvaltning~~ **Miljødirektoratet** om uttak av bjørn på vårsnø.



Spor av bjørn i nysnø i Ringebu.
Foto: Mogens Lorentzen, SNO.

6.2.4 Ulv

Mål

Det skal ikke være ynglende ulv **ulv i region 3, Eventuelle streifulv skal tas ut så fort de oppdages og dokumenteres.** men dette vil ikke forhindre at det kan være streifdyr i Oppland. Siden det ikke er bestandsmål for ulv i regionen ~~ønsker nemnda at det ikke skal være noen geografisk differensiering for ulveforvaltningen i fylket.~~

Tiltak

- **Lisensfelling:** Rovviltnemnda vurderer **setter** årlig en kvote for lisensfelling på ulv. Lisensfelling er skademotivert og benyttes for å begrense veksten og/eller utbredelsen av ulvebestanden.
- **Skadefelling:** Rovviltnemnda vurderer **setter** årlig en kvote for betinget skadefelling, gjeldende i perioden 1. juni – 15. februar. I øvrig periode har **Miljødirektoratet** Direktoratet for naturforvaltning myndighet til å vedta ekstraordinære uttak av rovvilt. Skadefelling benyttes for å **hindre og eller** stanse akutte tapssituasjoner.
- Ulv skal forvaltes i henhold til bestandsmålet for landet, men selv om det nasjonale bestandsmålet ikke er nådd kan nemnda i Oppland vedta lisens- og skadefellingskvoter på ulv.
- For genetisk viktige individer kan særlige tiltak og hensyn være aktuelle.

6.2.5 Kongeørn

Mål

Bestanden av kongeørn i region 3 er på ca 50-60 par (2009). Det er varierende hvorvidt parene hekker det enkelte år. I 2004 og 2010 ble det registrert henholdsvis 23 **) og 12 *) hekkende par. Det er et mål å opprettholde bestanden av kongeørn i regionen.

Tiltak

Etter rovviltforskriftens § 12 kan Fylkesmannen gi tillatelse til felling av enkeltindivider av kongeørn som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein, forutsatt at felling kan rettes mot bestemte individer, jf. viltloven § 14. Det er ikke gitt åpning for bestandsregulering av kongeørn.

*) Mangelfull registrering, men en oppdatering av kjent kunnskap, (NOF-Oppland).

***) Total gjennomgang av data (FMOP/NOF-Oppland)

6.2.6 Generelle retningslinjer for skadefelling og annet uttak – alle arter

Fylkesmannen har myndighet til å iverksette skadefellingstillatelser etter søknad, jf rovviltforskriften § 9. Søknader om skadefelling skal behandles raskt, og tillatelser skal gis romslighet i tid og rom. Som hovedregel gjelder en skadefellingstillatelse 5-14 dager, og gis over et større definert område som kan fange opp den totale skadesituasjonen over tid. Arealbegrensingen skal så langt det er mulig fastsettes i samarbeid med vedkommende kommune/fellingsleder, eller annet oppnevnt organ eller person av kommunen. Justeringer skal kunne foretas på kort varsel gjennom dialog med aktuelle parter. Rovviltnemnda skal holdes løpende orientert. Normalt gis fellingstillatelser ved akutte tapssituasjoner, og tillatelser avgrenses i tid og rom for å kunne rettes mot skadevoldende individ, jf. rovviltforskriftens § 9.

Jaktområdene for lisensfelling og kvotejakt på rovvilt skal følge forvaltningsplanens geografiske differensiering. Ved prioritering av særskilte uttak av rovvilt (som hiuttak) skal en også ta utgangspunkt i disse avgrensningene. Ved skadefellingstillatelser i slike grenseområder ønsker nemnda at en avgrenser det enkelte fellingsområde slik at det blir mest mulig naturlig ut fra områdebruk til det aktuelle rovviltindividet og fordeling av registrerte skader. Dette innebærer at et konkret skadefellingsområde både kan omfatte deler av beitedyrprioritert og rovviltprioritert område. Der et beitelag ligger både i et rovviltprioritert og beiteprioritert område skal tiltak koordineres slik at hele beitelaget blir vurdert som en enhet ved søknader om tiltak.

Godtgjøring av jegere som deltar i skadefellingsforsøk gjøres etter fastsatt forskrift, og vil til en hver tid avhenge av budsjettsituasjonen.

I tilfeller der rovdyr opptrer truende eller oppfattes som en allmenn trussel, skal nemnda be avgjørende myndighet (Direktoratet for naturforvaltning eller eventuelt politi) om raske aktuelle tiltak.

6.3 Tiltak retta mot bufe og tamrein

Forvaltningsplanen skal vise hvordan rovviltnemnda vil prioritere midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak innenfor regionen i tråd med prinsippet om geografisk differensiert forvaltning. Planen skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler innenfor regionen for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk og reduserte tap og konflikter.

6.3.1 Retningslinjer for tildeling av midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak

Hvilke tiltak som kan settes i verk og hvordan midlene fordeles, reguleres av regelverket for tildeling av midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak og av retningslinjene og prioriteringene som rovviltnemnda har utarbeidet.

Regelverket for tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak

Av regelverket for tilskuddsordningen går det fram at:

- Primær målgruppe for tilskuddsordningen er husdyreiere og reineiere, samt kommuner og lokalsamfunn. Lokale, regionale og landsdekkende organisasjoner og forskningsinstitusjoner kan også søke om tilskudd.
- En forutsetning for å gi tilskudd til husdyr- og tamreineiere er at tiltakene med stor sannsynlighet kan forventes å ha en direkte tapsreducerende effekt. Dette innebærer at tiltak som f.eks. omfatter utvidet tilsynsaktivitet alene ikke skal støttes økonomisk. Tiltak som omfatter fellesløsninger med flere besetninger, hele beitelag, sankelag m.v. skal prioriteres for tilskudd foran tiltak i enkeltbesetninger.
- Det kan gis tilskudd til tiltak i kommuner skal gjøre lokalsamfunn som berøres av rovvilt, og særlig bjørn og ulv, bedre i stand til å håndtere konflikter som disse artene kan skape. Tiltakene skal bidra til økt kunnskap om og forståelse for rovvilt og rovviltforvaltning. Tiltak rettet mot barn og unge skal prioriteres.
- Andre tiltak som kan gis tilskudd:
 - a) Utprøving av nye forebyggende og konfliktdempende tiltak mot rovviltskader samt evaluering av effekter av igangsatte tiltak.
 - b) Forvaltningsrelaterte forsknings- og utredningsoppgaver som bidrar til utvikling og iverksettelse av effektive forebyggende tiltak.

Søknader skal fremmes i et elektronisk søknadssenter som driftes av Direktoratet for naturforvaltning: <http://soknadssenter.dirnat.no/>.

Direktoratet for naturforvaltning har fastsatt standarder for en del av de mest brukte forebyggende tiltakene mot rovviltskader. Disse skal følges dersom ikke annet er bestemt i vedtak om tilskudd. Standardene er registrert med siste oppdaterte dato som versjonsnummer. Se

Rovviltnemndas prioriteringer

Ved vurdering av søknader om forbyggende tiltak, mener rovviltnemnda følgende legges til grunn for tildeling av midler:

- **Søknader på FKT-midler fra kommuner, beitelag og organisasjoner vil bli prioritert.** Nemda skal jobbe for at FKT-midlene i mest mulig grad skal komme beitebrukere til gode.
- Tiltaket skal **kunne oppdage, dokumentere og eller** redusere tap og skader av beitedyr direkte.
- Områder med høye tap/stort tapspotensial prioriteres i henhold til prinsippet om differensiert forvaltning, jf. kap. 6.1 og siste kulepunkt. Dvs at prioriterte rovviltområder skal prioriteres ved fordeling av midler til forebyggende og konfliktdepende tiltak. Videre bør det i disse områdene stimuleres til planlegging/igangsetting av **noen** langsiktige og forventa effektive forebyggende tiltak.
- I ~~områder med kjent~~ **jervesonen** med skadeproblematikk særlig i forhold til jerveskader i slutten av beitesesongen **bør det iverksettes uttak av jerv, eventuelt kan akutt tidlignsanking gjennomføres. Nemda ønsker ikke planlagt tidlig nedsanking som tiltak ved jerveskader, men lar** kommunene og beitelagene vurdere **slike** tiltak **selv som tidlig nedsanking av sau.** I de kommuner som har årvisse jerveskader og hvor det ikke foreligger beredskapsplaner for et slikt tiltak bør gjennomføring av et slikt tiltak i stor skala (hele beitelag) utredes. **I beiteprioritert område skal uttak av skadevolder prioriteres.**
- Tiltak med langsiktig virkning skal prioriteres. Dette er spesielt viktig når kostnadskrevende tiltak settes inn.
- Tiltaket skal være praktisk og økonomisk gjennomførbart. Tiltak som er kostnadskrevende over tid, bør unngås.
- Tiltaket skal ha så liten skadeforskyvende effekt som mulig. Ved igangsetting av tiltak i et skadeområde, må hele beitebruken trekkes inn i ei samla vurdering. Eksempel på dette er tidlig nedsanking for alle innenfor samme område eller omlegging av drifta på alle bruk.
- Ved tiltak retta mot tamrein, bør tiltak i den sårbare kalvingsperioden prioriteres.
- I tråd med rovviltforliket (2011) skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling i prioriterte rovviltområder, med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Det vil si at rovviltet gis tydelig prioritet framfor produksjoner basert på utmarksbeite, og at det skal praktiseres en høy terskel for tillatelse til uttak av rovvilt i slike områder. Dette legger samtidig klare føringer for at tilskudd til forebyggende og konfliktdepende tiltak skal prioriteres til prioriterte rovviltområder.

Forholdene mellom beiteområder er svært ulike, slik at tiltakene kan gi ulike resultater. Det er derfor nødvendig med lokale tilpasninger. Planlagte tiltak er å foretrekke, men slik forholdene er i Oppland med beitedyr og rovvilt over store deler av fylket, vil det alltid være behov for å sette inn akutte tiltak. Det er derfor viktig at det settes av tilstrekkelig med midler til akutte tiltak ved fordeling av midlene før beitesesongen.

Tiltak som skiller beitedyr og rovvilt i tid og rom, er de mest effektive og er dermed i utgangspunktet å foretrekke (tidlig sanking, flytting, beredskapsarealer, sen slipping osv.) Slike tiltak er imidlertid svært kostnadskrevende, i alle fall på kort sikt. Som generell løsning kan en slik strategi ha klare begrensninger knyttet til manglende tilgang på alternative beitearealer, muligheten for å kunne ta slike arealer i bruk (beiterett, veterinære restriksjoner), og praktiske og

økonomiske hensyn i sammenheng med transport, tilsyn, dyrenes tilvenning til nye beiteområder m.v. I tillegg vil en medvirkende faktor være om de alternative områdene gir mulighet for reduserte rovvilttap.

Det er svært viktig at tiltakene blir satt inn i en sammenheng i tid og rom der bruk av ulike virkemidler, virkning osv. blir vurdert samlet. Her vil kommunen som planleggende og koordinerende instans spille en helt avgjørende rolle. Alle søknader om forebyggende tiltak skal derfor gå om kommunen. Planlagte tiltak fremmes gjennom en felles søknad fra kommunen.

6.3.2 Aktuelle tiltak i Oppland

I Oppland slippes alle de tradisjonelle typer beitedyr i utmarka: sau, geit, storfe og hest. I tillegg er det tamrein i deler av fylket, jfr. kapittel 4. Ut fra registrert skadeomfang, vil det være naturlig at man i denne sammenheng konsentrerer seg om tiltak retta mot sau. Det er et godt samarbeid mellom beitelagene og kommunene i regionen, og det er hovedsakelig kommunene som søker om midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak på vegne av beitelagene. Rovviltnemnda ønsker fortsatt å oppfordre til at beitelagene søker gjennom kommunene. Tamreinlagene kan gjerne drøfte aktuelle tiltak med reindriftsforvaltningen, før tamreinlagene søker om midler.

6.3.2.1 Tilsyn

Med dette menes tilsyn med offentlig tilskudd i områder der det forventes å oppstå eller har oppstått vesentlige rovviltskader. Slikt tilsyn kommer i tillegg til det ordinære tilsynet med beitedyrene som eieren skal utføre, dvs. minst en gang pr. uke. Svært mange beitelag i Oppland har godt organisert tilsyn, både med ansatte gjetere og turnuslister for beitelagsmedlemmene. De siste årene har det blitt et stadig mer profesjonalisert tilsyn, og det benyttes blant annet slips/fargekode på søyene, logg, SMS-varsling, GPS, tilsyn med hund og noen steder også med hest. Økonomisk støtte til utvida tilsyn bør i hovedsak prioriteres i yngleområdet for jerv og gaupe.

Utvida tilsyn

- Tilsyn i områder der det forventes at det kan oppstå rovviltskader med tanke på å avdekke skader og sette i gang tiltak så raskt som mulig
- Utvida tilsyn må kombineres med andre forebyggende tiltak, for eksempel tidlig sanking.
- Det er et krav at alle søyer skal ha bjeller og kodemerke.

Ekstraordinært tilsyn

- Tilsyn som kan settes inn når en skadesituasjon er oppstått, både i og utenfor yngleområdene.
- Har som hovedformål å skremme bort skadegjørende rovvilt fra området.
- Tiltaket skal gjennomføres på tider av døgnet da en har erfaring med at de største skadene oppstår, dvs. kveld, natt og morgen.
- Tilsynet kan gjøres i kombinasjon med bruk av kadaversøkshund og radiobjeller.



Ved bruk av kadaverhund kan skader på bufe avdekkes raskere. Foto: Sidsel Røhnbæk, FMOP.

Intensiv gjeting av tamrein

Intensiv gjeting av tamrein under den sårbare kalvingsperioden er et aktuelt forebyggende tiltak i områder med rovviltutfordringer.

6.3.2.2 Skille i tid og rom (Generelt ikke ønskede tiltak)

Det er ingen kjente enkelttiltak som kan sies å ha generell tapsreducerende effekt i en stor utstrekning bortsett fra de som legger opp til å skille rovvilt og beitedyr i tid og rom. Derfor er det disse man i hovedsak bør satse på i region 3/Oppland, og mest på de som gir minst mulig reduksjon av beiteperioden for husdyrene.

Tidlig sanking

- Dette er ~~det mest aktuelle~~ tiltaket, for å skille beitedyr og rovdyr i Oppland, ~~og~~ har vært prøvd i flere rovviltkommuner i fylket.
- Tiltaket er spesielt aktuelt i områder med jerv, da jerven erfaringsmessig gjør størst skade mot slutten av beitesesongen.
- ~~Kan gjennomføres både som planlagt og akutt tiltak.~~ **Tiltaket bør være et akuttiltak, men kan utføres som planlagt i helt spesielle situasjoner hvor andre tiltak ikke gir ønsket effekt**
- Aktuelt i kombinasjon med utvida/ekstraordinært tilsyn og etablering av beredskapsarealer.
- Tidspunkt for igangsetting og opplegg for gjennomføring avgjøres i samråd med Fylkesmannen/kommunen.
- Tilskudd til førkompensasjon ved akutt sanking ytes som sats pr. dag og dyr fram til dato avtalt i samråd med Fylkesmannen.
- Nasjonal standard for tidlig sanking skal følges.

Sein slipping

- Tiltak som har som mål å skille rovvilt og beitedyr i tid og rom i områder med rovviltskader, spesielt i områder ~~med kongeørn og gaupe.~~ **der streifdyr av ulv eller bjørn kommer inn, og i enkelttilfelle der kongeørn og gaupe har vært et problem.** Tiltaket har også positiv virkning ved at lamma blir eldre og mer robuste før ~~slipping på utmarksbeite.~~
- Kan gjennomføres ~~både~~ **bare som** planlagt og akutt tiltak.
- I Oppland har dette tiltaket vært rettet mot enkelte situasjoner med skader av kongeørn,

men har i de fleste tilfeller dreid seg om gaupeskader og noen tilfeller av ulveskader.

Beredskapsarealer/Inngjerding

- Tiltak for å skille rovvilt og beitedyr både vår og høst i områder hvor det tapsreduserende potensialet i stor grad er knyttet til sein slipping og tidlig sankning.
- Arealet kan være både innmark og nærliggende utmark.
- Opparbeiding av beredskapsarealer kan også ha positive effekter ved å opprettholde/opparbeide kulturlandskap og øke forgrunnet på berørte bruk.
- Nasjonal standard for beredskapsarealer skal følges.
- Erfaringer fra andre regioner viser at det ofte er mest hensiktsmessig å ha slike arealer på den enkelte gård, både med hensyn til tilsyn og transport.
- Der det er behov og ligger til rette for det kan det opprettes større arealer for hele kommunen der berørte besetninger/beitelag kan slippe sine dyr ved akutte behov. Det vil som oftest være behov for oppsetting av gjerder ved bruk av beredskapsarealer.

Styrt beiting

- Tiltak for å styre sauen inn i områder som er mindre utsatt for tap og hvor det er lettere å holde oppsikt over dyra.
- Kan være aktuelt for hele beiteperioden eller deler av denne, spesielt i områder med jerveskader, der det finnes alternative beiteområder nærmere bygda/bebodde områder.
- Med tanke på økte krav til tilsyn med beitedyra generelt og i rovviltområder spesielt, vil dette tiltaket medføre fordeler for dyreeier/beitelag utover en forventet tapsreduksjon. Det kan være behov for oppsetting av sperregjerder for å få slike tiltak til å fungere.

Varig flytting av dyr

- **Rovviltnemnda mener at dette tiltaket er i strid med rovviltforliket av 2011. Hvis det likevel må gjennomføres skal dette drøftes med beitenæringa. Aktuelle situasjoner:**
- Tiltak som er aktuelt i kroniske skadeområde. Med dette menes et område med et uakseptabelt skadeomfang i minimum 5 år der igangsatte tiltak ikke har hatt den nødvendige skadereduserende virkning. Med uakseptabelt skadeomfang menes skader av et omfang som ville ha utløst tidlig nedsanking.
- Flyttinga av dyr kan skje til andre innmarks- og utmarksbeiter med en forventet mindre rovviltbelastning enn området man flytta fra.
- Det kan være behov for tilskudd til sperregjerde og andre nødvendige installasjoner i det nye området.
- Dersom det oppstår skader i det nye beiteområdet, skal terskelen for tillatelse til felling/jakt være lav.
- Med den beitestrukturen vi har i Oppland, er det lite trolig at dette vil få noe stort omfang.

Omlegging til annen produksjon

- **Rovviltnemnda mener at dette tiltaket er i strid med rovviltforliket av 2011. Hvis det likevel må gjennomføres skal dette drøftes med beitenæringa. Aktuelle situasjoner:**
- Dette er aktuelt når alle andre tiltak er vurdert eller utprøvd uten at nødvendig virkning er eller kan forventes oppnådd.

Felles for alle disse tiltakene er at de bør planlegges i tett samarbeid med kommunen. Dette er ikke minst viktig med tanke på å få et best mulig resultat der helheten ivaretas og innsatte midler sees i sammenheng. Blant annet er en av kommunens oppgaver å forvalte midler for å ta vare på kulturlandskapet og hindre gjengroing (*Regionalt miljøprogram og Spesielle miljøtiltak i landbruket*). Beiting med husdyr er det viktigste tiltaket for å ivareta denne målsettinga. De ovenfornevnte tiltak for å redusere rovviltskadene vil dermed også kunne gi et ønsket

kulturlandskap og større beiteressurser på enkeltbruk som resultat.

6.3.2.3 Informasjon, beredskap og bestandsovervåking/medvirkning

Fylkesmannens beredskap og SMS-varsling

- I beitesesongen har Fylkesmannen ekstra beredskap utenom kontortid for å håndtere søknader om felling. Dersom en akutt skadesituasjon oppstår og en ønsker å fremme søknad om skadefelling, kan en benytte Fylkesmannens rovvilttelefon 97 73 72 23 på kveldstid og i helger. Det kan også legges igjen beskjed på svareren. Dette tiltaket ses på som vesentlig for å sikre rask saksbehandling.
- Fylkesmannen sender ut informasjon på SMS om særskilte rovviltobservasjoner, særskilte skader og andre rovviltrelaterte hendelser som tilsier endret beredskap til to personer i hver kommune, en fra kommuneadministrasjonen og en fra beitenæringa. Det er opp til kommunene og beitenæringa å etablere systemer for videresending av relevant informasjon for å gi økt beredskap. Mattilsynet og medlemmer i rovviltnemnda mottar også meldingene. Tiltaket er ment som en service og ordningen vurderes løpende.

Informasjonsbrosjyre for beitesesongen

- Fra 2011 sendes denne ut til alle saueiere, tamreinlag og kommuner i Oppland, samt rovviltkontaktene, Oppland Sau og Geit, Oppland Bondelag, Oppland Bonde- og Småbrukarlag, Naturvernforbundet, NJFF, fjellstyrene og Mattilsynet. Brosjyren finnes også på Fylkesmannens nettside (www.fylkesmannen.no/oppland).
- Brosjyren inneholder informasjon om Fylkesmannens beredskap i beitesesongen, prosedyre for søknad om skadefelling, informasjon om kadaverhundekvipasjer, oversikt over Statens naturoppsyns arbeid og rovviltkontakter i fylket, samt informasjon om etter beitesesongen (tapstall, dokumentasjon, søknad om erstatning) og generelt om rovviltforvaltningen i region 3/Oppland.

Regionmøter i januar/februar

- Kommuner, beitelag, tamreinlag, Mattilsynet, rovviltkontakter og Fylkesmannen møtes tidlig på året for å diskutere foregående beitesesong, samt for å planlegge kommende sesong i forhold til iverksetting av tiltak.

Beredskapsplaner

- Viktig tiltak med tanke på å få etablert gode rutiner i forbindelse med beitebruk i utmark, også når det gjelder varsling og igangsetting av tiltak ved rovviltskader.
- Det er en målsetting å få på plass en beredskapsplan for beitedyr i utmark i alle kommuner innen region 3.

Effektivisering av skadefelling

- En prosjektgruppe for å effektivisere skadefelling av rovvilt er etablert gjennom interkommunalt arbeid. En viktig oppgave er utvikling av gode hundekvipasjer for jakt, blant annet på bjørn.
- Kursing av jegere for å bygge opp fellingskompetanse. Bl a har Oppland JFF i flere år fått støtte til å arrangere slike kurs

Styrking av bestandsregistrering

- NJFF Oppland har i mange år organisert gaupesporing i samarbeid med lokale krefter over hele fylket.

6.3.2.4 Utprøving av nye tiltak

- 1) Elektronisk overvåkning gjennom radiobjelleprosjektet, ~~prosjekt med saltsteinsavlesere og de siste 8 åra organisert gjennom Oppland Radiobjøllelag der Oppland Sau og Geit har vært sentrale i dette arbeidet. For beitesesongen 2011 ble 1200 radiobjeller og 100 lammenoder fordelt på vel 60 besetninger over hele fylket. I 2019 vil vi bl.a. ha 5100 radiobjøller og 1350 Findmy-enheter i drift hos over 400 ulike brukere i alle kommuner i fylket. Det nyeset er at vi i 2019 har 3 ulike forsøk med radiobjeller på lam, som skal finne og dokumentere tapsårsaken til lamma. I tillegg utprøves 26 saltsteinsavlesere/RFID-avlesere i 4 beitelag.~~
- 2) Bruk av hund – bruk av vokterhund ga ikke ønsket uttelling i Oppland, men det ~~er~~ ble satt i gang både et kadaverhundprosjekt og et prosjekt for effektivisering av skadefelling der trening og bruk av hund står sentralt. Kadaverhundekurs ~~har~~ ble vært arrangert både av Oppland gjeterhundlag og lokalt av kommuner og beitelag, men her har stiftinga av Norske Kadaverhunder med starten i Oppland gjort at denne organisasjonen nå står både for kurs og oppfølging av ekvipasjer. Stadig flere beitelag har tilgang til kadaverhunder, og et system er nå aktivt i bruk ved at beitelag kan leie inn kadaverhundekvipasjer fra Norske kadaverhunder ved behov. ~~Systemer for beredskap og bruk/leie av ekvipasjer er under utvikling. Utdanning og sertefisering av sporhunder på freda rovvilt har vært gjennomført siden 2014. 3 ekvipasjer ble sertefisert på ulikt nivå i 2016 og 2017. To av ekvipasjene falt fra og det ble derfor ny utdanning av 3 ekvipasjer med oppstart 2018. Disse er ferdig sertefisert våren 2019. Sporhundekvipasjene er et verktøy for hjelp i skadefellingsforsøk på ulv og bjørn. De undelegges skadefellingsleder, men avlønnes direkte fra Fylkesmannen. Ekvipasjene har ved flere anledninger sporet ulv i skadefellingsforsøk. De leies inn av SNO ved behov. De deltar i jaging av rovvilt ut av rovdysikre hegn før beiteslipp og de deltar i sporing av skadet rovvilt.~~
- 3) Beitebruksprosjektet i Oppland ~~er en del av et nasjonalt beiteprosjekt. Beitebruksprosjektet i Oppland, avsluttes i 2011/2012 og har fokusert på etablering av beitebruksplaner og beredskapsplaner.~~

Det er et behov for fortsatt utprøving av enkelttiltak og kombinasjoner av disse, samt utvikling av nye. Dette kan også foregå lokalt.



Sau med radiobjøller. Foto: Sidsel Røhnebæk, FMOP.

6.3.3 Tildeling av FKT-midler i Oppland 2005-2011

I perioden 2005 -2011 har tildelingen av midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i Oppland økt betydelig, og var i 2011 på 5 mill kr (tab.10). Den totale rammen settes av over statsbudsjettet, og DN tildeler midler til de enkelte rovviltregionene.

Tabell 10. Tildelte midler, FKT. Oppland 2005-2011.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tildelte midler	1.150 000	2.300 000	2.700 000	3.700 000	4.700 000	5.000 000	5.000 000

6.4 Andre økonomiske virkemidler

Stortinget pekte i forbindelse med sin behandling av *St.meld. nr. 15 Rovvilt i norsk natur og tilhørende Inn. S. nr. 174* på nødvendigheten av å se hele virkemiddelbruken innenfor både miljøforvaltningen og landbruksforvaltningen i sammenheng. Det ble videre understreket betydningen av god koordinering og organisering på fylkesnivå, og at tiltakene har aksept og god lokal forankring.

Det finnes i dag en rekke økonomiske virkemidler både innen Landbruksdepartementets og Miljøverndepartementets budsjetter som direkte eller indirekte har relasjon til problematikken rovvilt/husdyr. En samordning av bruken av disse vil være av stor betydning for måloppnåelsen i forvaltningen av rovvilt og av beitedyr i rovviltområder. Rovviltnemnda skal gi anbefalinger om bruken av disse virkemidler med tanke på å sikre en samordnet bruk som gir lavest mulig taps- og skadeomfang på tamrein og bufe på grunn av rovvilt.

Rovviltnemndas anbefalinger knytta til andre aktuelle økonomiske virkemidler:

- *Regionale miljøprogram (RMP)*. Fra denne posten ytes det bl.a. tilskudd til dyr på beite/kulturlandskap og til drift av organiserte beitelag. Tilskuddsmidlene forvaltes av Fylkesmannen.

Tilskudd fra denne posten bør kunne trekkes inn i vurderinga ved oppretting av beredskapsarealer og flytting av dyr. I tillegg er en generell tilråding at disse midlene nyttes på en måte som gjør at beitebruken i inn- og utmark så langt som praktisk mulig konsentreres med tanke på tilsyn, skadedokumentasjon og igangsetting av tiltak. Dette vil også kunne virke positivt i forhold til målsettingen om en rasjonell beitebruk og opprettholdelse av et variert kulturlandskap i inn- og utmark.

Det er viktig at beitebruken i utmarka er så godt organisert som mulig, også med tanke på reduksjon av tap og skader på husdyr forårsaket av rovvilt og en best mulig bruk av innsatte midler. Ordningen med Organisert beitebruk bør derfor opprettholdes og stimuleres med tanke på økt tilslutning. Det bør vurderes om det skal kreves at alle besetninger er med i et organisert i beitelag. Dette krever imidlertid en endring av eksisterende regelverk.

- *Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)*. Fra denne posten kan det ytes tilskudd til investeringer innen organiserte beitelag og til opprettholdelse av kulturlandskap.

Tilskuddsmidlene forvaltes av kommunene, som er pålagt å utarbeide sine lokale tiltaksstrategier for bruken av disse midlene.

Her vil i stor grad den samme bruksmåte og argumentasjon som for RMP-midlene være gjeldende. Det vil være naturlig at tilskudd til investeringer i beitelag samordnes med tilskudd til forebyggende tiltak, da det her er snakk om stor grad av felles mål og nytte. Et eksempel på dette er sperregjerde ved styrt beiting.

- *Bygdeutviklingsmidler (BU- midler)* kan nyttes til tilskudd og investeringslån til utvikling av tradisjonelle landsbruksnæringer og til næringsutvikling innen og i tilknytning til landbruket. Fylkesmannen forvalter BU-midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak. Innovasjon Norge forvalter den bedriftsrettede delen av BU-midlene. Fra 01.01.2010 overtok fylkeskommunen ansvaret for forvaltning av BU-midler til rekruttering, likestilling, etterutdanning og kompetanseheving i landbruks- og matsektoren. I forskriften for bruken av BU-midlene er det slått fast at det skal tas utgangspunkt i rovviltnemndas anbefalinger ved tildeling i rovviltutsatte områder. Kommunene i Nord-Gudbrandsdal og Valdres har fått ansvaret for forvaltningen av de BU-midlene som går til investeringer.

Det er ingen restriksjoner på bruken av BU-midler i rovviltområder i Oppland. Tilskudd til utbygging kan gis dersom de vanlige kriterier tilfredsstilles. Det bør imidlertid kunne kreves at det finnes tilfredsstillende forebyggende tiltak i områder med stort tapspotensiale til rovvilt for at offentlig finansiering skal være aktuelt.

- *Investeringstilskott til driftsomlegging fra sau til mjølkeproduksjon, samt utgifter til oppkjøp av mjølkekvote.* Tilskuddsmidlene forvaltes av MD.

Dette bør prioriteres brukt innen prioriterte jervområder når omlegging er påkrevet. Det er imidlertid viktig at slike tiltak gjennomføres på grunnlag av en vurdering av den samlede beitebruken i område, ikke bare for enkeltbruk.

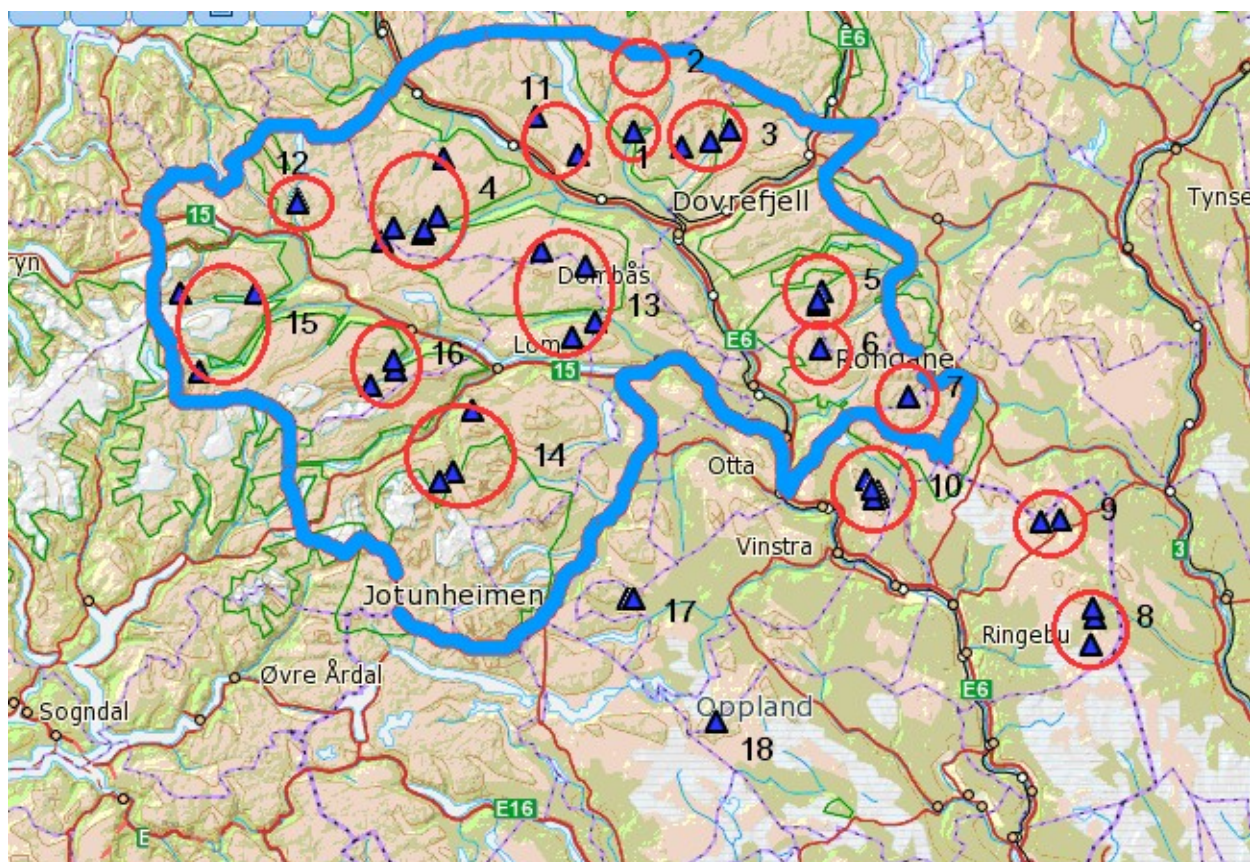
6.5 Tiltak for konfliktreduksjon retta mot allmennheten

Stortinget sluttet seg til energi- og miljøkomiteen sin innstilling (S. nr. 174), der det slås fast at mange mennesker opplever det som problematisk å bo og leve i rovviltområder og at livskvaliteten forringes. Dette gjenspeiles i *Regelverk for tilskudd til forebyggende og konfliktdepende tiltak i forhold til rovviltskader (§ 3.4)*:

”Tiltak i kommuner skal gjøre lokalsamfunn som berøres av rovvilt, og særlig bjørn og ulv, bedre i stand til å håndtere konflikter som disse artene kan skape. Tiltakene skal bidra til økt kunnskap om og forståelse for rovvilt og rovviltforvaltning. Tiltak rette mot barn og unge skal prioriteres. ”

I praksis er dette problemstillinger som har vist seg å ha mest aktualitet i regioner med ynglende bestander av ulv og bjørn. Selv om Oppland ikke skal ha det, så skapes det i de mest utsatte jerveområder konflikter og dermed behov for tiltak som gjør det lettere å håndtere disse. Rovviltnemnda anser tiltak knytta til informasjon/dialog som særlig aktuelle.

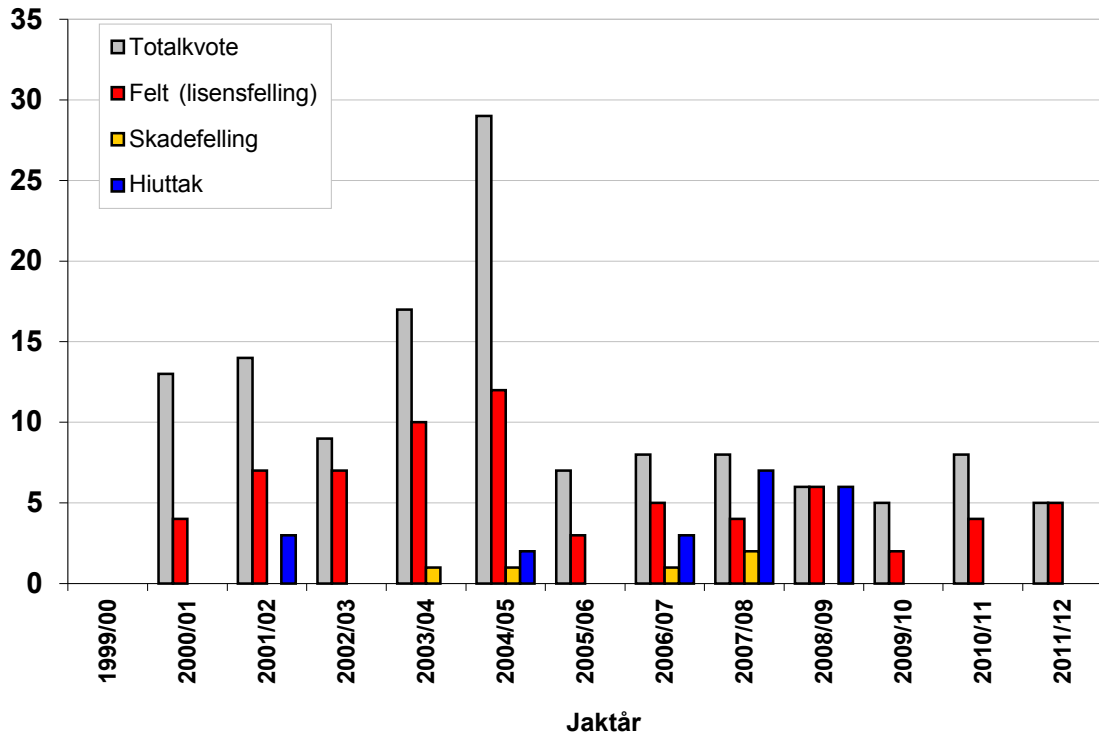
Vedlegg



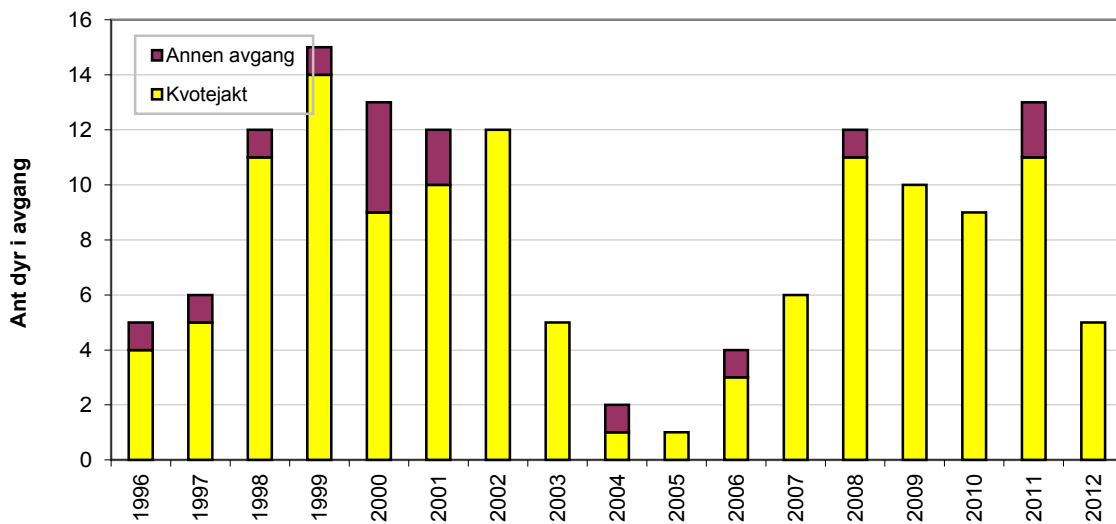
Figur 1. Påviste ynglinger av jerv 2001-2011. Blå strek avgrenser det ønskede yngleområdet for jerv i forvaltningsplan for region 3. Kjente ynglelokaliteter (tidligere brukte og nyere) er markert med rød sirkel, jf tab. 1.

Tabell 1. Påviste (antatt/dokumentert) ynglinger av jerv på kjente ynglelokaliteter fra 2001-2011. Grønn farge er ynglinger innenfor yngleområdet i forvaltningsplanen.

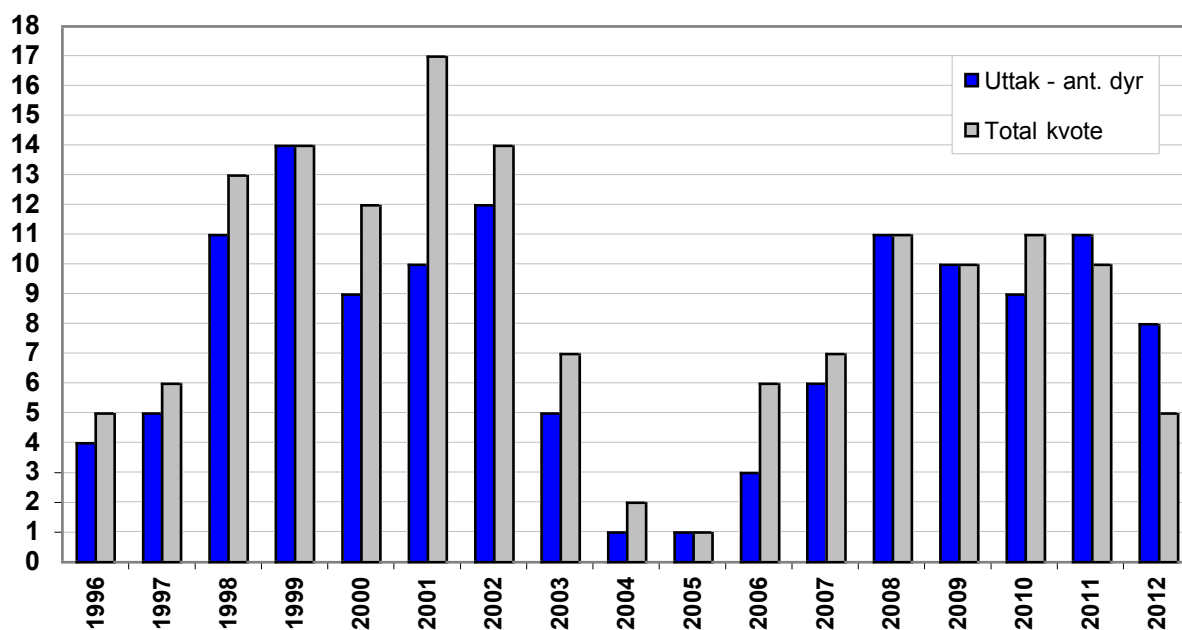
	2001	2001	2001	2004	2001	2001	2001	2001	2009	2010	2009
NOP 001 Skamsdalen					x						
NOP 002 Svartdalen											
NOP 003 Grøndalen		x		x	x		x				
NOP 004 Lordalen	x		x	x		x		x		x	
NOP 005 Haverdalen	x		x			x	x		x		
NOP 006 Einbuggdalen											
NOP 007 Vulu-Musvoldalen				x	x			x			
NOP 008 Samdalen		x			x					x	
NOP 009 Storfjellet				x			x				
NOP 010 Tjønnseterfjellet	x	x	x						x	x	
NOP 011 Dalsida Vest	x			x							
NOP 012 Torddalen		x		x							
NOP 013 Kjølen					x	x	x		x		
NOP 014 Visdalen					x	x		x			
NOP 015 Mysubytta					x	x				x	x
NOP 016 Lundadalen						x	x	x			
NOP 017 Sikkilsdalen							x	x			
NOP 018 Langsua										x	x



Figur 2. Lisensfellokvoter for jerv og uttak gjennom lisens- og skadefelling. Overgangen fra Den sønorske jervenemnda (4 fylker) og rovviltnemnda i region 3 skjedde etter 2005.



Figur 3. Kjent avgang av gaupe i region 3 1996-2011, kvotejakt og annen avgang.



Figur 4. Totalkvoter og uttak gaupe, kvotejakt 1996-2012.

Tabell 2. Avgang store rovdyr i Oppland 1990 -2011/12. ** Død under forsøk på flytting.

Total kjent avgang av store rovdyr i Oppland, 1990-2012 (sist oppdatert 7.05.2012)																									
Jaktår	89/90	90/91	91/92	92/93	93/94	94/95	95/96	96/97	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	Sum
Gaupe	Skadefelling																								0
	Kvotejakt	3			0	0	2	4	5	11	14	9	10	12	5	1	1	3	6	11	10	9	11	5	132
	Trafikk-drept						2	1	1	1	1	4	2		1						1		1		15
	Illegalt uttak																								0
	Sykdom																							1	1
	Ukjent																1								1
Sum	3					4	5	6	12	15	13	12	12	5	2	2	3	6	11	11	9	13	5	149	
Jerv	Skadefelling															1	1	2						4	
	Lisensfelling									2	2	0	1	2	4	3	3	5	4	6	2	4	5		43
	Hi-uttak											3						3	7	6					19
	Trafikk-drept																								0
	Illegalt uttak		2										1			3									6
	Ukjent																	1						1	1
Sum	2									2	2	3	2	2	4	7	4	9	13	12	2	4	6	0	73
Ulv	Skadefelling											2						1			2	2			7
	Trafikk-drept																	1							1
	Lisensfelling																								0
	Nødverge																						1		1
	Illegalt uttak	1																							1
Sum	1											2					1	1			2	3		10	
Bjørn	Skadefelling																		1	1		2	2	1	7
	Trafikk-drept																								0
	Lisensfelling																					1			1
	Annet					1**																			1
Sum	1																		1	1	1	2	2	1	9

**Død under forsøk på flytting

Tabell 3. Oversikt over disponering av FKT 2011/2012.

	Omsøkt 2011	Budsjett 2011	Resultat 2011	Omsøkt 2012	Budsjett 2012
<i>Tildelt ramme til drift region 3/Oppland (1427.21)</i>		330 000			350 000
Lønn og kostnader sekretariat, inkl. reiser			150 000		175 000
Drift av nemnd og sekretariat Ekstra tildeling			188 338		175 000
SUM 1427.21		330 000	338 338		350 000
<i>Tildelt ramme til tiltak region 3/Oppland (1427.73)</i>		5 000 000			5 500 000
Forebyggende kommuner/beitelag	5 146 377	1 600 000	1 831 208	5 302 331	2 550 000
Forebyggende lag/prosjekter	2 572 858	1 200 000	1 385 000	885 000	850 000
Konfliktdepende lag/prosjekter	1 227 000	800 000	687 000	544 975	550 000
Akutte tiltak		750 000	329 793		800 000
Adm. kostnader fellingslag		200 000			
Fellingsforsøk		450 000	709 952		750 000
SUM 1427.73	8 946 235	5 000 000	4 942 953	6 732 306	5 500 000
SUM totalt		5 330 000	5 281 291		5 850 000